

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Henrik Johansson

Medling i Sverige
Behöver medlarens roll
förstärkas?

Examensarbete
30 poäng

Per-Ole Träskman

Straffrätt

HT 07

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Frågeställningar och disposition	8
2 RESTORATIVE JUSTICE	10
2.1 Syften med restorative justice	10
2.2 Definitioner av restorative justice	11
2.3 Restorative Justice – en teoretisk bakgrund	14
2.3.1 De olika strömningarna som har lett fram till Restorative Justice	14
2.3.1.1 Communitarianism	15
2.3.1.2 Left Realism	16
2.3.1.3 Kristendom	16
2.3.1.4 Några andra rörelser	17
2.3.2 Den teoretiska bakgrunden till medling	20
2.4 För och nackdelar med med Restorative Justice	21
2.4.1 Fördelar med Restorative Justice	22
2.4.2 Nackdelar med reparativ rätt	23
3 MEDLING I SVERIGE	25
3.1 Medlingens framväxt i Sverige	25
3.2 Medlingslagen	27
3.2.1 Tillämpningsområde och syfte	27
3.2.2 Förutsättningar för medling	27
3.2.3 Förberedelser	28
3.2.4 Medlingsmötet	28
3.3 Kommentar till Medlingslagen	28
3.3.1 Tillämpningsområde och syfte	28
3.3.2 Förutsättningar för medling	31
3.3.3 Förberedelser	34
3.3.4 Medlingsmötet	36
4 MEDLING I NORGE	40

4.1	Restorative Justice rörelsens framväxt i Norge	40
4.2	Konfliktrådets framväxt i Norge	41
4.3	Konfliktrådsloven, kapitel 1	42
4.3.1	Generella Bestämmelser	43
4.3.2	Var finns det konfliktråd?	44
4.3.3	Utnämning av konfliktrådsmedlare	45
4.3.4	Medlaren	46
4.3.5	Frivillighetsprincipen	46
4.3.6	Var ska medling ske?	47
4.3.7	Det personliga mötet	48
4.3.8	Medlarens roll	49
4.3.9	Förvaltningslagen	50
4.3.10	Tystnadsplikt	50
4.4	Konfliktrådslovens Kapitel 2, särskilda regler om straffrättsliga ärenden	51
4.4.1	Konfliktrådslovens generella regler om straffrättsliga ärenden	51
4.4.2	Överföring från åklagarmyndigheten till konfliktrådet	52
4.4.3	Minderårig part	53
4.4.4	Avtalen	54
4.4.5	Godkännande och ångerfrist	54
4.4.6	Upplysningar från konfliktrådet till åklagarmyndigheten	55
4.4.7	Effekten av ett fullgjort avtal	56
4.4.8	Straffregistrering	56
5	SKILLNADER MELLAN NORSK OCH SVENSK MEDLINGSLAGSTIFTNING	57
6	EUROPEISK UTBLICK	60
6.1	Europarådets rekommendationer	60
6.2	Medling i Europa	61
7	ANALYS	63
7.1	Analys del 1, medlarens roll	63
7.1.1	Hur ser medlarens roll ut i Norge?	63
7.1.2	Sammanfattning av medlarens roll i Sverige	65
7.1.3	Utbildning av medlare i Sverige	66
7.2	Analys del två, Medlingens institutionalisering	68
7.3	Hur befästa medlingen i Sverige?	69
7.3.1	Organisering av medlingsinstitutet	69
7.3.2	Hänvisning av fall	71
7.3.3	Medlarens roll	73
7.3.4	Avslutande kommentar	75
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	77

Summary

Mediation in Sweden within the Criminal Law is a relatively new occurrence that has emerged primarily during the 1990's through local initiatives. In the year 2002 a Law on Mediation (2002:445) was introduced after the government showed interest on mediation and found that mediation had positive effects, especially on young offenders. The purpose of this thesis is primarily to explain how established mediation in Sweden is and how established the mediators role and thereafter to examine whether there is room to develop the mediation in Sweden and, with that, develop the mediators role. I will accomplish this by firstly explain the theoretical background to mediation which is the Restorative Justice movement. This movement has got a lot of international attention but there is not too much material in Swedish to find concerning Restorative Justice. The goal of Restorative Justice is to challenge the traditional Legal system. Instead of punishing, the goal is to try to "heal" the crime and make sure that everyone who is affected by the crime i.e. the criminal, the victim and the community, can reach restitution. Mediation is a part of this paradigm so it is necessary to start with explaining the thoughts behind Restorative Justice to understand what the purpose of mediation is. I will then explain mediation in Sweden by starting in the individual initiatives that was the very start of mediation in Sweden in the late 1980's. Mediation thus started without a strong theoretical or even legal ground, the law on mediation therefore followed on already established mediation projects. The law on mediation in Sweden emerged because the government considered mediation to have positive effects and because mediation arranged by the government and the municipalities has to fulfill the demands of rule of law.

Mediation in Sweden is, as mentioned, a rather young phenomenon and therefore I have chosen to compare our Swedish mediation system with a country that has a longer tradition of both the incorporation of Restorative Justice principles within their Legal system and in addition a stronger institutionalization of mediation; our neighboring country of Norway. To investigate how Norway has constructed their mediation system I start with describing how the Restorative Justice ideals have been acknowledged in Norway. The Norwegian Restorative Justice inspiration seems to be found in partly a movement that emerged during the 1970's and that was called "alternative conflict resolution", and partly in an article by the Norwegian criminologist Nils Christie. This article inspired the Norwegian system with "Conflict councils"¹ which is a municipal system where the conflict councils are responsible for the mediation within the municipality and are financed directly from the government. This comparison between Swedish and Norwegian mediation combined with a short outlook on mediation in Europe creates an interesting discussion about mediation in Sweden. In January 2008 the National Council for Crime Prevention's government assignment to support mediation in Sweden ends, which means that there is

¹ Min egen fria översättning av konfliktråd.

no responsible organization to train mediators or finance the mediation projects. Instead the municipalities themselves are required by law to offer mediation within the municipality. I mean that it could constitute a problem that Sweden doesn't have a system similar to the Norwegian. They have a strong, governmentally financed organization that controls that mediation within the municipalities is of an even quality, and that the mediator competence is on a level that corresponds between the different municipalities. A lack of such an organization in Sweden constitutes a risk that the governments goals on mediation can't be obtained.

Sammanfattning

Medling i Sverige i straffrättsliga sammanhang är en tämligen ny företeelse och har växt fram under främst 1990-talet genom lokala initiativ. År 2002 infördes en Lag om Medling (2002:445) efter att staten visat intresse för medling som fenomen och att det ansågs att medling kunde ha positiva effekter, framförallt för unga lagöverträdare. Denna uppsats syfte är först att klargöra hur etablerad medlingen är i Sverige samt hur etablerad medlarens roll är och därefter att undersöka om det finns utrymme att ytterligare förstärka medlingsverksamheten och med detta medlarens roll. Detta kommer jag att uppnå genom att först klargöra den teoretiska bakgrunden till medling som är Restorative Justice rörelsen. Denna rörelse har fått stort internationellt genomslag men det finns fortfarande tämligen lite svenskt material att tillgå om Restorative Justice. Restorative Justice är ett paradigm som vill utmana den traditionella rättsprövningen genom att, istället för att straffa, så vill man försöka läka brott och se till alla personer som drabbas av brottslighet, både brottsoffer, gärningsmän och samhället, när restitution. Medling är en del av detta tankesätt och därför är det nödvändigt att börja med att förklara tankegångarna bakom Restorative Justice för att förstå vad det bakomliggande syftet med medling är. Medling i Sverige redovisar jag sedan genom att börja i de individuella initiativ som startade medlingsverksamheter i Sverige på slutet av 1980 talet. Medling startade alltså utan en stark teoretisk eller för den skull lagstiftad grund, det är alltså så att lagstiftningen följde på redan aktiva medlingsverksamheter. Medlingslagen i Sverige kom till för att regeringen ansåg att medling hade positiva effekter och för att medling som anordnas av kommuner och stat skall tillgodose kraven på rättsäkerhet.

Medling i Sverige är alltså ett ganska ungt fenomen och därför har jag valt att jämföra vår svenska medlingsverksamhet med ett land som har en längre tradition av både inlemmandet av Restorative Justice ideal i sin lagstiftning och dessutom en starkare institutionalisering av medling i sitt rättsystem; vårt grannland Norge. För att undersöka hur Norge har byggt upp sin medlingsverksamhet så beskriver jag först hur Restorative Justice idealen har mottagits i Norge. Norges Restorative Justice inspiration tycks främst stå att finnas dels i en rörelse som växte fram under 1970 talet som kallades "alternativ konfliktlösning", samt dels i en artikel av den norske kriminologen Nils Christie. Denna artikel inspirerade till det Norska systemet med Konfliktråd som är ett kommunalt system där Konfliktråden ansvarar för medlingen i kommunen och får finansiering direkt av staten. Denna jämförelse tillsammans med en snabb utblick på Europarådets rekommendationer om medling öppnar upp för en intressant diskussion om medling i Sverige. I Sverige har vi nämligen från och med 1 januari 2008, när Brå: s regeringsuppdrag att stödja medling utgår, ingen ansvarig för utbildning eller finansiering av medlare, utan då kommer kommunerna själva att få sörja för att medling skall kunna erbjudas. Jag menar att det är ett problem att Sverige inte har ett system liknande det i Norge. Där finns

det en stark, statligt finansierad organisation som kontrollerar att medling inom kommunerna håller en jämn kvalitet, samt att medlarnas kompetens ligger på en likvärdig nivå mellan kommunerna. En frånvaro av en sådan organisation i Sverige gör att det finns en risk att regeringens uppsatta mål med medling inte kan uppfyllas.

Förord

Första gången jag kom i kontakt med medling och restorative justice på en mer akademisk nivå var när jag studerade kriminologi i Vancouver i ett år. Där ingick mycket undervisning om just restorative justice och hur det var en växande inriktning inom straffteori där man ville läka ett brott ur ett större perspektiv snarare än att endast straffa gärningsmannen. Jag ansåg att det var ett mycket intressant koncept, framförallt som jag lärde mig att majoriteten av forskningen som skett inom kriminologin angående effekten av straff är eniga om att hårdare straff inte per definition innebär mindre brottslighet utan att straffande främst är en politisk fråga. Då frågade jag mig hur detta verktyg används i Sverige, har vi någon form av restorative justice eller hur ser den svenska lagstiftningen ut? När jag tittade lite närmare på denna fråga så visade det sig att medlingen var ett av de områden inom svensk lagstiftning där principen om restorative justice hade fått genomslag. Detta innebar att jag ville inrikta mitt examensarbete på just medling då det skulle ge mig en möjlighet att titta dels hur på restorative justice som teori har nått tillämpning i Sverige och dels hur medling såsom en del i restorative justice konceptet har institutionaliserats i Svenska domstolar. Efter att ha arbetat med arbetet under en tid så valde jag att rikta det mer specifikt mot medlarens roll, framförallt som jag fann att institutionalisering av medling i Sverige och medlarens roll var tätt sammanknutna. Ämnet har även blivit aktualiserat av en doktorsavhandling av Staffan Sehlin vid Umeå universitet, han hävdar att medling är ett effektivt sätt att förhindra återfall i brott vid ungdomsbrott². Detta menar jag är en indikation på att medling definitivt har en roll att spela i vårt traditionella rättsystem och därmed ett ämne som förtjänar att titta närmre på.

² Helsingborgs Dagblad, onsdag den 4 december 2007

Förkortningar

ML	Lag (2002:445) om medling med anledning av brott
Brå	Brottsförebyggande Rådet
LuL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
KL	Lov 1991-03-15-3, Lov om megling i konfliktråd
RåR	Riksåklagarens Riktlinjer

1 Inledning

A mediator should have,

1. *the patience of Job,*
2. *the sincerity and bulldog characteristics of the English,*
3. *the wit of the Irish*
4. *the physical endurance of the marathon runner*
5. *the broken-field dodging abilities of a half back,*
6. *the guile of Machiavelli,*
7. *the personality-probing skills of a good psychiatrist,*
8. *the confidence-retaining characteristics of a mute,*
9. *the hide of a rhinoceros,*
10. *the wisdom of Solomon*

William Simkin³

Ovanstående citat anser jag på ett bra sätt speglar en av svårigheterna med medling, nämligen det faktum att en medlare har en väldigt svår roll att spela då det ställs krav på egenskaper hos dem som i många fall strävar åt väldigt olika håll. Jag vill i detta arbete undersöka medlarens roll och se om det i Sverige finns utrymme för att ytterligare reglera hur medlarens roll skall se ut i medlings- och i rättsprocessen.

Medling kan i allmänna termer beskrivas som en konfliktlösningsmetod där tvistande parter försöker lösa konflikten tillsammans med en oberoende och opartisk medlare. Ofta tänker man om man hör medling kanske på FN-tillsatta medlare vid internationella konflikter eller möjligen medlare vid kontraktsrättsliga tvister i ett företag. Detta är som jag ska visa i detta arbete inte hela bilden. Medling vid brott bygger på samma principer som ovanstående nämnda exempel men det råder andra grundförutsättningar. Det finns ingen vanlig konflikt i botten vid medling vid brott utan istället är de två parterna man medlar mellan en förövare och ett brottsoffer. Syftet är inte heller att hitta en kompromiss i samma utsträckning som att uppnå en förståelse mellan förövaren och offret och varför brottet skedde.⁴

Restorative justice är ett paradigm som är centralt för att förklara hur medling har uppkommit och för att definiera vilka principer som ligger bakom tanken på att man ska skapa en diskussion mellan gärningsman och offer. Därför har jag valt att inleda mitt arbete med att förklara vad Restorative Justice är och hur denna rörelse eller tankesätt har växt fram.

³ Norman, sid. 10

⁴ Brå rapport, sid. 6

Mycket kort är Restorative Justice en ideologi som vill reparera skadan som ett brott innebär istället för det retributiva straffsystemet⁵ som vill straffa den som begår brott.⁶ Restorative Justice tar avstånd ifrån idén att brott begås mot staten och vill istället gå tillbaka till att brott begås mot individen som drabbas samt de personer i samhället som påverkas av att brottslighet pågår i deras gemenskap. Detta kommer, som nämnts, att definieras närmare i kapitel två.

Medling specifikt har jag valt då jag har frågat mig om det är ett instrument inom rättssystemet som skulle kunna användas effektivare och oftare som alternativ eller komplement till ett traditionell domstolsförfarande. Medling används i Sverige idag främst vid ungdomsbrott men jag anser att det kan finnas ett intresse i att dels utveckla möjligheten till att använda sig av medling samt dels av att medlarens roll bör bli ytterligare reglerad för att skapa en enig bild av vad en medlare kan förväntas åstadkomma. Jag menar även att en ytterligare reglering av medlaren och vad för kompetens man skall kunna förvänta sig av denne är en viktig del av att utveckla medlingen i Sverige. Jag kommer att i kapitel tre närmare gå in på hur situationen gällande medling ser ut i Sverige idag. Vad finns det för möjligheter att använda medling idag och hur regleras denna möjlighet? Jag frågar mig också om det finns utrymme att institutionalisera medlingsverksamheten i Sverige ytterligare? För att se om detta är möjligt kommer jag även att ägna ett kapitel åt att titta på hur medlingen i Norge är uppbyggd. Norge har kommit längre än vad Sverige har när det gäller att institutionalisera medling och de har även under en längre tid haft Restorative Justice principer som en del av sitt straffsystem.⁷ Därmed är det intressant att se hur deras system är uppbyggt.

1.1 Frågeställningar och disposition

Min grundfrågeställning i detta arbete är om medlarens roll i Sverige idag är tillräckligt reglerad och om det finns utrymme att ytterligare institutionalisera medling som instrument i en rättsprocess? För att lättare svara på denna fråga så har jag delat upp den i först två delar där den första är huruvida medlarens roll i Sverige idag är tillräcklig reglerad. Denna fråga har jag valt att dela in i underfrågor för att läsaren lättare skall kunna följa

⁵ Det retributiva straffsystem är den såkallade vedergällande eller straffande rätten, principen om att straffet skall vara proportionerligt till den begångna handlingen.

⁶ BRÅ rapport, sid. 12

⁷ Rytterbo, sid. 55

min tankegång. Min utgångspunkt sker i hur medlarrollen är reglerad idag, därför blir de första stödfrågorna:

1. Hur är medlarens roll reglerad enligt Medlingslagen?
2. Vilka olika typer av medlare existerar i Sverige idag?
3. Vilka krav torde man ställa på en medlare för att uppnå de syften som staten enligt propositionen⁸ vill uppnå med medling?

De två första frågorna kommer jag att behandla löpande i mitt kapitel om medling i Sverige, den tredje delfrågan kommer jag främst att behandla i analyskapitlet. En mer filosofisk bakgrund till medlingsinstitutet kommer att ges i kapitel 1 om Restorative Justice.

Min andra del av min centrala frågeställning är om medling i Sverige ytterligare kan institutionaliseras? Även denna fråga har jag valt att dela in i underfrågor som lyder:

1. Hur värderas medlingsinstitutet i Sverige idag?
2. Hur är medling reglerat i Norge som idag har ett mer etablerat medlingsinstitut än Sverige?
3. Vad vill man i Sverige uppnå med medling och har dessa syften inlemmats i lagstiftning eller borde lagstiftningen ytterligare reglera målen och den önskade effekten av medling?

Även här kommer jag att behandla underfråga ett och två löpande i kapitel två och tre emedan underfråga tre kommer behandlas främst i analysen.

Jag har som syfte att utföra viss analys löpande i kapitlen för att läsaren lättare skall ta till sig problemen och inte tappa bakgrunden till frågorna i analysen. Tonvikten av min analys kommer dock av naturliga skäl att ske i analyskapitlet där jag vill problematisera Sveriges införande av ett medlingsinstitut med utgångspunkt i medlarens roll och samtidigt svara på frågan om ett ytterligare inlemmande av medling i lagstiftningen och den svenska rätten vore önskvärd.

⁸ Propositionen jag avser är Prop. 2001/02:126 som föregick Medlingslagen, denna kommer behandlas närmare i kapitel 2

2 Restorative justice

Jag ämnar i detta kapitel översiktligt förklara vad som menas med Restorative justice⁹. Det är ett brett ämne som jag inte kommer att kunna behandla i sin helhet här men jag har för syfte att beskriva de centrala tankegångarna av de mest tongivande författarna. Jag vill även ge ett kort exempel på de för och nackdelar som har lyfts fram med Restorative Justice. Det finns en hel del kritik mot Restorative Justice och jag har bara möjlighet att ta upp en liten del men jag menar att läsaren får en större inblick i Restorative Justice om denne även får en viss bild av de problem som kan uppstå. Det material som finns att tillgå gällande Restorative Justice är till största delen på engelska vilket har gjort det nödvändigt för mig att översätta litteratur från engelska till svenska. Jag kommer att göra detta kontinuerligt i texten men vid specifika uttryck utan en vedertagen svensk översättning så kommer jag antingen använda originalspråket eller lägga in en fotnot där jag nämner uttrycket på dess originalspråk.

I rörelsen ingår forskare som exempelvis kriminologer, och praktiker som exempelvis socialarbetare samt jurister och även andra som arbetar med och vill sprida kunskap om Restorative Justice som metod och teori. Enligt många är Restorative Justice också en växande rörelse och det har på senare tid producerats omfattande litteratur om ämnet.¹⁰

I första delen av detta kapitel så ämnar jag behandla jag syftet samt de centrala definitionerna av restorative justice och vilka principer som genomsyrar det med inledning i en definition av själva uttrycket. I andra delen förklarar jag de olika teorier som Restorative Justice anses bestå av och slutligen berör jag kort de för och nackdelar som man kan argumentera för att Restorative Justice filosofin kan innebära.

2.1 Syften med restorative justice

Jag vill börja med att förklara vilket syfte en dömande instans som regel har i att använda sig av Restorative Justice principer vid behandlandet av brott och straff. Dessa syften är mycket enkelt uttryckt att man;

- Vill vara uppmärksam på brottsoffrets behov, både de materiella, finansiella, emotionella och sociala behov som kan uppstå när en person har blivit utsatt för ett brott.
- Förhindra recidiv (återfall i brott) genom att återintegrera brottslingar in i samhället.
- Få brottslingar att ta ansvar för sina handlingar.

⁹ Översatt till Svenska är det vedertagna uttrycket Reparativ rätt (se till exempel Prop. 2001/02:126 sid. 10). Jag har dock valt att använda mig av originaluttrycket.

¹⁰ Rytterbo, sid. 61

- Att återetablera ett fungerande samhälle som hjälper brottslingar att återintegreras samtidigt som det hjälper offer att känna sig trygga i sin samhällsmiljö. Även närsamhället¹¹ skall vara aktivt i att förhindra brott.
- Att erbjuda ett sätt att undvika eskalering av den officiella rättvisan i deras dömande och därmed minska dess kostnader och förseningar.¹²

Den grundläggande idén inom Restorative Justice är således ganska enkelt definierad. Man menar att brott är en handling, av en individ, mot en annan individs rättigheter. Offret har lidit en förlust och rättvisa består i att den skyldige förövaren kompenserar den skada som han har orsakat offret. Ska vi koncentrera oss på att kompensera den skada som har gjorts i och med ett brott så måste vi omvärdera den bild vi idag har av vad ett brott är. Vi måste se brottet som ett brott mot en individ istället för ett brott mot samhället som tidigare har varit den förhärskande idén. Hela saken är tämligen logisk, rånaren rånade inte samhället, han rånade offret. Alltså står hans skuld till offret och inte till staten.¹³ Dock finns det, som jag kommer att visa, många olika tolkningar och definitioner av Restorative Justice vilket gör att det inte är alldeles enkelt att få en enhetlig bild av vad Restorative Justice egentligen består i.

För att ytterligare tydliggöra hur Restorative Justice förhåller sig till det synsätt som menar att en brottsling förtjänar vedergällning och retribution och det rehabiliterande synsättet så har jag tagit med denna tabell;¹⁴

	Retributiv/Straffande Rätt	Rehabilitering	Restorative Justice
Syn på lagöverträdaren	Ond	Sjuk/Offrer	Ansvarig Individ
Åtgärd	Straff	Vård/Behandling	Reparera/återställa

2.2 Definitioner av restorative justice

Hur definierar man då Restorative Justice? Då det som nämnts är ett brett ämne med en mängd olika definitioner så det är inte helt enkelt att ge ett enskilt exakt svar. Tony F. Marshall definierar till exempel Restorative Justice som: ”a problem-solving approach to crime which involves the

¹¹ Närsamhället är den översättning jag har valt av engelskans *Community*. Detta återkommer flera gånger i texter om Restorative Justice och jag kommer att översätta det med närsamhället när det handlar om en samhällsgemenskap på ett mindre skala och med samhället när det handlar om samhällsgemenskap i ett större plan.

¹² Marshall i Johnstone, sid. 20

¹³ Barnett i Johnstone, sid. 50

¹⁴ Rytterbo, sid. 61

parties themselves and the community generally, in an active relationship with statutory agencies.”¹⁵

Vad han säger är alltså att reparativ rätt är en problemlösande synvinkel på hur man ska lösa brott och där man engagerar parterna till brottet, samhället i övrigt och de lagstadgande myndigheterna. Man kan inte se reparativ rätt som en färdig lösning utan snarare som en samling principer som skall påverka synen på hur en myndighet skall hantera brott. De principerna är att man ska involvera personerna som främst drabbas av brottet (främst gärningsmannen och offret men även deras familjer och samhället), man ska se brottet i dess sociala och samhälleliga sammanhang, man ska ha en framtidsorienterad och problemlösande inriktning och man skall vara flexibel vid dömande av brott.¹⁶

Susan Sharpe definierar i sin tur målen med Restorative Justice som att huvudbesluten inom brott och straff ska ligga hos dem som påverkas mest av brott. Att rättvisa skall vara mer läkande och dessutom reducera sannolikheten för framtida brottslighet. För att uppnå dessa mål så anser Sharpe att brottsoffer skall engageras i processen och att de dessutom ska vara nöjda efter att ha deltagit i denna. Att gärningsmän förstår hur deras handlingar har påverkat andra människor och tar ansvar för dessa handlingar. Att resultatet av processen hjälper att läka den skada som har uppstått av brottet och att den adresserar anledningarna till att brottet begicks samt att både brottsoffer och gärningsman känner att de har fått ett avslut och att de båda har återanpassats in i närsamhället och samhället i stort.¹⁷

Howard Zehr, en av forskarna inom Restorative Justice, väljer att göra en negativ formulering av restorative justice. Han tar upp i punktform vad restorative justice *inte* är. Han menar för att klargöra vad Restorative Justice är så måste han först klargöra vad det inte är och, enligt Zehr är Restorative Justice *inte* huvudsakligen om förlåtelse och försoning. Vissa brottsoffer reagerar negativt på restorative justice begreppet då de föreställer sig att målet med sådana program är att uppmuntra, eller till och med att framtvunga, förlåtelse eller försoning med gärningsmännen. Saken är att förlåtelse och försoning inte är en central princip eller fokus i restorative justice. Det är sant att Restorative Justice tillhandahåller ett sammanhang där både och kan inträffa. Det är ett faktum att fler fall av förlåtelse eller försoning sker i restorative justice än i det vanliga oppositionella systemet vi har idag. Men det är viktigt att poängtera att detta val om man ska förlåta eller inte ligger hos deltagarna. Där ska inte finnas någon press eller tvång om att förlåta eller söka försoning.¹⁸

Zehr poängterar vidare att medling och Restorative Justice inte är samma sak. Detta är en intressant punkt ur min synvinkel då Zehr separerar medling

¹⁵ Marshall i Johnstone, sid. 28

¹⁶ Marshall i Johnstone, sid. 28

¹⁷ Sharpe i Johnstone, sid. 45

¹⁸ Zehr, sid. 8

från principen om Restorative Justice. Där finns nämligen en likhet mellan medling och många andra Restorative Justice program i att de är alla formulerade omkring ett möte mellan offer, gärningsmän och i vissa fall även samhällsmedlemmar. Dock är det viktigt att poängtera att ett möte inte alltid är lämpligt. Det är dessutom lämpligt med Restorative Justice åtgärder även när en gärningsman inte har blivit gripen eller när en part inte är villig eller har möjlighet att delta. Restorative Justice åtgärder är alltså inte begränsade till möten.

Restorative Justice är inte *ett* särskilt program eller *en* plan då det finns en mängd olika program som tar till sig principen om Restorative Justice delvis eller helt. Dock finns det ingen ren modell som kan sägas vara ett ideal eller som helt enkelt kan implementeras i vilket samhälle som helst. Restorative Justice är fortfarande ett område där inläringen om vad som fungerar pågår för fullt. Zehr menar att de program som finns idag inte ens kunde föreställas av dem som inledde Restorative Justice rörelsen. Restorative Justice är ingen karta utan är mer att se som en kompass som pekar i en riktning. Restorative Justice är inte heller särskilt utformat mot mindre brott eller förstagångsförbrytare. Man kan skraddarsy reparativa tillvägagångssätt i väldigt svåra situationer. Familjevåld är dock en av de mest problematiska situationerna att använda sig av Restorative Justice i och därför bör stor försiktighet iakttas vid dessa tillfällen.¹⁹

Restorative Justice är heller inte en patentlösning eller en ersättning av straffsystemet av idag, det är absolut ingen lösning på alla situationer. Det är inte heller klart att det ska ersätta dagens rättssystem, inte ens i en perfekt värld. Många anser att även om Restorative Justice kunde implementeras fullt ut så skulle någon form av det västerländska rättssystemet fortfarande behövas som en backup och en rättsgaranti för grundläggande mänskliga rättigheter. Det är denna funktion som ungdomsdomstolarna har i Nya Zeeland i deras ungdomsvariant av Restorative Justice program.²⁰ I Nya Zeeland används så kallade family group conferences för alla mindre allvariga och allvarliga brott begångna av ungdomar (förutom mord och dråp). Dessa family group conferences används både som komplement till domstolar (för ungdomar som inte har blivit prövade i en ungdomsdomstol) och som ett komplement för att komma fram till rekommendationer för straff till domaren (i de fall som ungdomar skall prövas i en ungdomsdomstol).²¹

De flesta Restorative Justice förespråkare håller med om att brott har både en privat och en publik dimension. Zehr menar att en mer korrekt definition vore att brott har en social dimension såväl som en mer lokal och personlig dimension. Rättssystemet koncentrerar sig på den publika sida, det är alltså samhällets intressen och skyldigheter som de representeras av staten. Denna tyngdpunkt gör dock att individen och relationerna mellan individer

¹⁹ Zehr, sid. 10

²⁰ Zehr, sid. 12

²¹ A Morris and G Maxwell, i von Hirsch, Roberts, Bottoms, Roach & Schiff, sid. 258

eftersätts. Genom att belysa och uppmärksamma de privata dimensionerna av brott så försöker Restorative Justice att uppnå en bättre balans i hur vi upplever rättssystemet.²² Det är dock viktigt att poängtera att Restorative Justice åtgärder också kan användas tillsammans med, eller parallellt med, en fängelsedom. Det behöver inte nödvändigtvis vara ett alternativ till fängelse, det kan också vara komplement till varandra.²³

Ännu en definition av Restorative Justice är den av Tanya Rugge och Robert Cormier; De menar att Restorative Justice är ett synsätt på rättvisa som fokuserar på att reparera de skador som uppstår av brott genom att hålla förövaren ansvarig för hans eller hennes handlingar, genom att erbjuda parterna som direkt påverkas av brottet – offret, förövaren och samhället - en möjlighet att identifiera och adressera deras behov i följderna av brottet, och söka restitution²⁴ som prioriterar läkande, reparering och återanpassning, och som förhindrar framtida skada.²⁵ Zehr sammanfattar det hela med att säga vad hans mantra om Restorative Justice har blivit: Restorative Justice handlar främst om respekt för alla, och sådan respekt kräver ödmjukhet.²⁶

2.3 Restorative Justice – en teoretisk bakgrund

Jag vill här redogöra för hur restorative justice, eller reparativ rätt som det normalt omnämns på svenska²⁷, uppkom. Vilka idéer var det som inspirerade till att skapa en ny straffideologisk inriktning och vilka var de tänkare som formulerade restorative justice som en hållbar princip? Viktigt att tänka på är att Restorative Justice filosofin inte började med en teori som man sedan försökte applicera på verkliga förhållanden. Det är snarare faktiskt tvärtom, att man har utgått ifrån praktik och sedan har teorier växt fram. Det finns inte heller någon enhetlig teori utan som jag har nämnt innan så kan man snarare tala om vissa teoretiska inriktningar som ibland skiljer sig en del åt sinsemellan.²⁸

2.3.1 De olika strömningarna som har lett fram till Restorative Justice

Här redogörs för några av de rörelser och teorier som influerar eller ingår i Restorative Justice rörelsen. Restorative Justice kan som tidigare nämnts liknas vid ett paraplybegrepp eller ett paradigm där man har samlat en rad

²² Zehr, sid. 12

²³ Zehr, sid. 13

²⁴ Återupprättande eller återställande, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Restitution>
12.16, 2007-10-16

²⁵ Rugge & Cormier i Elliott & Gordon, sid.267

²⁶ Zehr i Elliott & Gordon, sid. 302

²⁷ Prop. 2001/02:126, sid. 10

²⁸ Wahlin, sid. 12

olika metoder, modeller, rörelser och filosofier, bland annat då medling som är fokus i denna uppsats. Rytterbo delar in dessa rörelser i fyra huvudgrupper som är Communitarianism, Left Realism, Kristendom samt en fjärde, övrig, samlingsgrupp.²⁹ Jag kommer att använda mig av hennes uppdelning då jag anser den tydliggöra vilka strömningar som idag samlas under begreppet Restorative Justice.

2.3.1.1 Communitarianism

Inom Communitarianism är John Braithwaite en av nyckelfigurerna. Han har spelat en stor roll både för att etablera medling och för att tillhandahålla en teori för denna. Braithwaites centrala verk är boken *Crime, Shame and Reintegration* och i den så använde han sig av uttrycket communitarianism. Grundtanken med communitarianism är att människor alltid är ömsesidigt beroende av varandra och att det präglas av grupployalitet.³⁰

Braithwaites centrala teori heter *reintegrative shaming* och enligt honom så har skam länge varit erkänt och använt som en metod för att kontrollera brottslighet. Straff, ur ett historiskt perspektiv, har länge haft skamstraff av typen skampåle och spöstraff inför allmänheten som vanliga åtgärder menade att vara både skamfyllda och smärtsamma. Enligt Braithwaite så har dock denna länk mellan straff och skam blivit bruten i dagens moderna samhälle. Sen finns det fortfarande klara skaminslag även i dagens samhälle om man tänker på stigmatiseringen det innebär att dömas för ett brott men skamsyftet är inte längre centralt när man dömer till en påföljd.³¹

Att man idag inte längre har separata bestraffningar med ett syfte att skapa skam hos den dömda tycker de flesta är positivt. Braithwaite håller i viss mån med om detta men han skiljer sig från många andra i vad han anser vara mest problematiskt med skamstraff. Vanligtvis så anses skamstraff vara grymma, en skymf mot förövarens värdighet och inte förenligt med det moderna samhällets värderingar. Braithwaite anser dock som tillägg att det primära problemet med skamstraff är att de är kontraproduktiva när det gäller att förhindra brott. Det hat och motstånd som en förövare upplever som utsätts för ett skamstraff är så totalt att de aldrig kan återupprätta sin heder eller respekten av andra. Även om rädslan för skammen gör att många inte begår brott så gör den samtidigt att de som väl utsätts för den förvandlas till yrkesbrottslingar. För många är skammen så total att det enda sättet att hantera den blir att vända på värderingarna i det laglydiga samhället och istället betrakta deras skam som ett hedersbevis.³²

Braithwaite gör dock inte helt avbön från skamstraff. Han menar att skam *kan* ha den effekten på vissa förövare att de drivs från det laglydiga samhället och in i en kriminell subkultur men han menar att det inte måste ha den effekten. Det finns en möjlighet att skapa skam utan att stigmatisera.

²⁹ Rytterbo, sid. 62-70

³⁰ Rytterbo, sid. 63

³¹ Johnstone, sid. 118-119

³² Johnstone, sid. 119

Skam kan kombineras med att återintegrera förövaren in i samhället och det är kombinationen av skam och återintegrering i samhället som är huvudtanken i *Reintegrative Shaming* teorin.³³ Det är dock enligt Braithwaite väldigt viktigt att man skiljer på återanpassande och stigmatiserande skam. Den förra måste utvecklas och den senare måste avvecklas. Braithwaite menar att skam är en nödvändig del av bestraffning och att utan skam är ett straff inte effektivt på en del av befolkningen som inte har en viss nivå av etik. Den delen av befolkningen kommer endast att göra en utvärdering av risken kontra vinsten och oftast dra slutsatsen att brottets vinst överväger det eventuella lidande som ett straff kan innebära.³⁴

Till communitarianism kan även knytas ”Community Justice”. Här inkluderas till exempel Circle Sentencing vilket används av bland andra Aboriginerna i norra Kanada. Den grundläggande idén i den rörelsen är att invånare och medborgare i ett närsamhälle och grannskap involveras i problemlösningar och beslutsfattande vid hanterandet av ett brott.³⁵

2.3.1.2 Left Realism

En annan ideologisk hållning till brottsåskådning inom Restorative Justice är ”Left Realism”. Denna rörelse kom till exempel att påverka introduceringen av medling i Norge. Detta perspektiv är, som framgår av namnet, vänsterorienterat och har sitt ursprung i 1980-talets brittiska kriminologi. Då kritiserades de kriminologer som försvarade brottslingarna och istället menade man att vardagsbrottslighet var ett reellt och realistiskt problem. Särskilt var så fallet i fattiga områden, och tanken var att man skulle förebygga brott inom lokalsamhällets ram. En norsk kriminolog vid namn Per Stangeland skriver i en norsk medlingshandbok att den grundläggande solidariteten bör vara hos offren för ooberättigade övergrepp. Detta är en klar hänvisning till Left Realism. Solidariteten bör främst ligga i bostadsmiljöer, lokalsamhällen och hos vanliga människor som vill skydda sig mot övergrepp. För det andra bör en nykter hållning intas till polisen då dessa är nödvändiga för att skydda den vanliga individens intressen. Och för det tredje måste sanktionssystemet vara realistiskt, det innebär att man straffar för att visa att handlingen är oacceptabel, inte för att hjälpa eller behandla den man straffar. Stangeland menar att det är moraliskt riktigt att straffa människor som med utgång från sin egen egoism kan begå sådana handlingar mot andra människor.³⁶

2.3.1.3 Kristendom

En annan av åskådningarna inom Restorative Justice är de principer som bygger på kristna värderingar. Vissa av de forskare som skriver inom

³³ Johnstone, sid. 120. Jag har valt att inte översätta Reintegrative Shaming i texten men en översättning till svenska torde bli ”återanpassande skambeläggning”.

³⁴ Johnstone, sid. 120

³⁵ Rytterbo, sid. 64

³⁶ Rytterbo, sid. 64

rörelsen är uttalat kristna och de anser att Restorative Justice är ett uttryck för kristna principer. Ett exempel är att det allra första medlingsprogrammet som genomfördes i världen anses ha byggts på kristna principer. En av dessa teoretiker som är uttalat religiös är Howard Zehr. Han menar att den moderna Restorative Justice rörelsen utvecklades under 1970 talet i flera samhällen med en proportionerligt stor Mennonitbefolkning³⁷. Då man ville implementera sin tro såväl som sitt fredsperspektiv på den hårda kriminalrätten så experimenterade Mennoniter och andra likasinnade i Ontario, Kanada och senare i Indiana, USA med konferenser eller möten mellan offer och gärningsmän. Dessa möten blev sedan till program som så småningom blev förebilder i resten av världen.³⁸

Det ska dock nämnas att Restorative Justice inte är en ny eller enbart Nordamerikansk uppfinning. Restorative Justice teorin utvecklades ursprungligen från amerikanska och kanadensiska specifika initiativ men man måste tänka på att Restorative Justice har mycket att tacka tidigare rörelser och med dessa en blandning av olika religiösa och kulturella traditioner. Restorative Justice har en särskild koppling till originalinvånarna i Nordamerika och Nya Zeeland. Förebilderna och rötterna i Restorative Justice är alltså mycket bredare och djupare än de Mennonitledda initiativen på 1970 talet som ses som de första exemplen på modern Restorative Justice. Rötterna till Restorative Justice rörelsen ä, enligt Zehr, i själva verket lika gamla som mänskligheten.³⁹

2.3.1.4 Några andra rörelser

Vissa föredrar att knyta Restorative Justice till andra rörelser inom området. En av dessa rörelser är ”Peacemaking criminology” som är en inriktning som vill minska lidande genom minskad straffrättslig kontroll och mildare straff och därigenom också minska brottsligheten. Man kan även finna band till både kvinnorörelsen och den amerikanska ”Civil rights movement” som var en samhällsrörelse som kämpade för svarta och andra minoriteters rättigheter och mot rasism. Kvinnorörelsen har influerat Restorative Justice främst genom att den har uppmärksammat våldet som riktats mot kvinnor och hur ett offer kan känna sig negativt behandlat i en rättsprocess. Dessa två rörelser har båda varit viktiga och kan sammanfattas med att konstatera att de båda fann att samhället straffade medlemmar av den egna gruppen hårdare än andra och undervärderade dessutom brottsoffrens upplevelser. Även om offer och gärningsmän är i opposition i rättssystemet så upplevde båda grupperna att rättssystemet behandlade dem orättvist.⁴⁰

³⁷ Mennoniter är en kristen grupp som lever i Kanada och i USA och uppvisar likheter med Amish folket.

³⁸ Zehr, sid. 12

³⁹ Zehr, sid. 12

⁴⁰ Rytterbo, sid. 65

Två andra rörelser som anses ha påverkat Restorative Justice är abolitionismen och rörelsen som kallas *Informal justice*⁴¹. Abolitionism är en rörelse som vill minska eller helt avskaffa användandet av straffrätt i allmänhet och fängelser i synnerhet. Informal justice är idén om att lösa konflikter eller brott genom att vända sig bort från det västerländska straffrättsliga tillvägagångssättet och istället eftersträva ett slags *Justice without law*⁴². För att hitta denna typ av lösningar så riktade man intresset mot icke-västerländska kulturer för att studera deras konfliktlösningsmetoder.⁴³

För att åskådliggöra några av rörelserna i 2.3.1.4 så har jag här valt att föra in en tabell.⁴⁴

Rörelse	Rörelsens mål och inriktning
Peacemaking Criminology	Mindre straff och kontroll
Civil rights movement	Minska rasism i fängelse. Förbättra fångars situation
Kvinnorörelsen samt kritik mot brottsoffers ställning	Bättre behandling av kvinnor som brottsoffer samt kompensation till brottsoffer.
Informal Justice	Mer informella konfliktlösningsmetoder
Abolitionismen	Mindre straff, särskilt mindre användande av fängelse
Left Realism	Solidaritet med offer för brott snarare än med brottslingen. Vård är dåligt, straff är bra.
Community Justice	Lokalsamhällets invånare skall involveras i problemlösningar och beslutsfattande, både före och efter brott.

Jag kommer att fördjupa mig något i Justice without law även i kapitlet om norsk medling då en av de centrala författarna inom denna del av Restorative Justice är en norsk kriminolog vid namn Nils Christie. Han skrev en artikel, på engelska *Conflict as Property*, som jag kort tänker referera. Christies tanke är att problemet med brottsprocessen av idag är att den har konverterat från något som stod mellan två konkreta parter till en konflikt mellan en konkret part och staten. I den moderna rättstaten är

⁴¹ Översättningen torde bli Informell Rättvisa, min kursivering.

⁴² Rättvisa utan lagstiftning.

⁴³ Rytterbo, sid. 66

⁴⁴ Rytterbo, sid. 66

parterna representerade av någon annan och den ena parten (offret) är dessutom ofta representerad av staten.⁴⁵ Detta gör brottsoffret till ett dubbelt offer, först drabbas han eller hon av brott och sedan fråntas offret möjligheten att själv deltaga i lösandet av konflikten.⁴⁶ Att det ser ut på det här viset finns det enligt Christie ett antal förklaringar till; det idealistiska skälet är att man vill skydda offret och statens behov av konfliktreduktion, det mindre idealistiska skälet är att det i det moderna, professionellt präglade samhället behöver berättiga sin existens. Alltså de yrkesgrupper som är inblandade i rättsprocessen måste, för sin egen skull, ta över processen från offer och förövare. Christie nämner exemplet om advokater, han anser att dessa är experter på att stjäla konflikter då de är tränade att förebygga och lösa konflikter och socialiserade in i en subkultur av rättsprocessande.⁴⁷

Christie diskuterar också fängelseindustrin som något som gör att fler personer sätts i fängelse. Det faktum att rättsväsendet övergår från ett avskräckande organ till ett kampforgan mot kriminalitet gör att fler och fler fängslas. Ett straffsystem som inte är individorienterat mot rehabilitering utan istället är orienterat mot att styra hela kategorier av människor gör att en negativ trend skapas som Christie jämför med Gulag internering av obekväma element likt det Stalin gjorde i gamla Sovjet.⁴⁸

Christie talar även om *segmentering* som något som medför negativa konsekvenser för samhället. Detta leder till exempel till avhumanisering i det sociala livet. I dagens samhälle är medborgarna mindre bundna till varandra i täta sociala nätverk, man vet mindre om sina medmänniskor och ges mindre möjligheter att både förstå och förutse deras beteende. Detta gör att om en konflikt uppstår så är man mindre rustad att handskas med den. Så samtidigt som professionella inom rättsväsendet är mer benägna att ”stjäla” konflikter så är även gemene man mer benägen att skänka bort dem. I detta samhälle menar Christie att gärningsmannen och framförallt offret kommer i skymundan därför att konflikten tas ifrån dem. Offret lämnas åt sitt öde och kan känna sig kränkt och arg efter advokatens förhör i domstolen.⁴⁹ Det är enligt Christie mycket viktigt att se vad som kan göras för offret vid en konflikt och först efter att man har undersökt vad som kan göras för att gottgöra offret skall ett avgörande om straff för gärningsmannen ske.⁵⁰

En liknelse som Christie gör som jag anser ganska väl visar på hans synsätt är den om fru Justitia som med bindel för ögonen och svärd i handen skall skapa rättvisa. Enligt Christie så gör bindeln för ögonen att hon inte kan se till omständigheterna för brottet och vilken bakgrund som ligger bakom den handling som rättsprocessen gäller. Hon står över alla i närsamhället som egentligen är de som har den relevanta kunskap som krävs för att förstå vad

⁴⁵ Wahlin, sid. 14

⁴⁶ Rytterbo, sid. 68

⁴⁷ Wahlin, sid. 14

⁴⁸ Christie, sid. 175

⁴⁹ Wahlin, sid. 15

⁵⁰ Rytterbo, sid. 69

som har föranlett brottet. Det faktum att hon har ett svärd i handen symboliserar enligt Christie att hon skär igenom argumentering som kan vara relevant för att förklara brottet. Det straffrättsliga systemets indelning i oskyldig och skyldig och straff gör att brottsoffret får lite plats för egen argumentering och uttryck för vad denne vill ha för ersättning och vilken kompromiss denne anser vara lämplig. Ett skapande av rättvisa kan inte ske med bindel för ögonen då man med bindel är blind för omständigheterna i det lokala samhället och om detta skapande av rättvisa dessutom sker med ett svärd så kommer detta att ödelägga allt.⁵¹

2.3.2 Den teoretiska bakgrunden till medling

Jag anser det även vara av centralt intresse att se till vad medling har för ytterligare specifik teoretisk bakgrund.

För att se hur medling hanteras inom straffrätten så är det enklast att betrakta brottet som har begåtts som en vanlig konflikt. I de flesta brott har ju en person begått skada mot en annan genom en klandervärd handling. De skadade parterna, både den direkt skadade och de som har drabbats sekundärt, vill ha upprättelse för den skada de har fått av den klandervärda handlingen. De kanske vill ha retributiv bestraffning⁵², någon form av kompensation eller reparation av den uppnådda skadan. Hur man än ser på saken så finns där en konflikt mellan två parter. Hur ska man hantera denna konflikt på bästa sätt?⁵³

Som har nämnts tidigare så är det klassiska sättet att hantera en konflikt genom rättegång där parterna representeras av professionella yrkesmän och parterna håller sig tämligen passiva under hela processen. Personer som talar för Restorative Justice brukar hålla med om att detta är det bästa sättet om den tilltalade förnekar brott. Vad som argumenteras för är istället att om den tilltalade i något skede erkänner inblandning och ansvar så skall konflikten lösas på ett annorlunda sätt. Istället för att en neutral tredje part ska lösa konflikten så ska den lösas genom informell, samarbetande och deltagande process.⁵⁴

Där kommer fortfarande att finnas en neutral tredje part men denna partens roll förändras. Istället för att ha makten att bestämma vad som kommer att hända med förövaren så kommer den tredje parten istället att guida de två inblandade i brottet till ett gemensamt beslut på vad som bör göras för att komma till rätta med brottet som har begåtts. Den tredje parten skall alltså medla och främja konfliktlösning mellan de drabbade (förövare, offer och deras respektive närstående).⁵⁵

⁵¹ Christie, sid. 152

⁵² *Retributive Punishment* i originaltexten.

⁵³ Johnstone, sid. 136

⁵⁴ Johnstone, sid. 138

⁵⁵ Johnstone, sid. 138

Intressant att notera är även att lösningen på en konflikt vid medling inte är låst till konventionella straffmetoder. Bara för att en typ av brott normalt innebär fängelse för förövaren så innebär det inte att det måste vara fallet vid en lösning som har enats om vid medling. Det antas att brottsoffer och förövare tillsammans själva vet bäst hur man ska straffa förövaren och hur man ska få denne att inte begå brott mot offret igen. En annan viktig del är att offer och förövare inte representeras av en jurist utan att de får föra sin egen talan. Detta är för att de ska vara i centrum av förhandlingen och inte bara passiva deltagare som styrs av sina professionella representanter.⁵⁶

Enligt Rytterbo så knyts ofta medling mer specifikt till Communitarianism teorin av John Braithwaite. Denna har jag redan berört i kapitel 2.3.1.1 men basen i ett communitarianistiskt samhälle är, enligt Braithwaite, att människor är ömsesidigt beroende av varandra och att samhället präglas av grupployalitet.⁵⁷

Rytterbo knyter även medling till Left Realism rörelsen om man istället ser medling i enlighet med ett slags strafftänkande eller som en lämplig utvidgning av det nutida rättsliga sanktionssystemet. Man vill alltså att medling skall vara ett komplement och fördjupning till dagens straffsystem och inte en sluthantering av brottet.⁵⁸

Min slutsats här blir att ur ett svenskt perspektiv är medling mer utvecklat ur ett Left Realism perspektiv. Medling är, enligt svensk lagstiftning, ett komplement till rättegångar vid ungdomsbrottslighet och inte en slutgiltig hantering av en brottskonflikt. Dock finns det återkopplingar till Restorative Justice i stort genom att man ser brottet som en konflikt och även vill engagera offret av brottet. Frågan är då om det någonsin i Sverige kan bli aktuellt att se medling som en sluthantering av brottet? Kan man i ett framtida Sverige betrakta brott ur en abolitionistisk⁵⁹ synvinkel och se medling som ett sätt att slippa ifrån användandet av domstolar och fängelse helt och hållet? I Norge så har röster höjts för att medling på lång sikt har som mål att helt och hållet ta bort fängelsestraff i sin nuvarande form.⁶⁰ Detta kommer jag återkomma till i analysen efter att ha redogjort för medlingens roll i svensk och norsk lagstiftning.

2.4 För och nackdelar med med Restorative Justice

⁵⁶ Johnstone, sid. 139

⁵⁷ Rytterbo, sid. 62

⁵⁸ Rytterbo, sid. 64

⁵⁹ Rörelse som vill avskaffa straffsystemet i allmänhet och fängelse i synnerhet.

⁶⁰ Rytterbo, sid. 67

2.4.1 Fördelar med Restorative Justice

Det finns flera fördelar med att använda sig av Restorative Justice vid behandling av brottslighet. Det första och mest uppenbara är att offret får den hjälp och stöd som de ofta är i behov av, detta då de ofta har lidit antingen en emotionell, ekonomisk eller psykologisk förlust. Det faktum att man angriper brottet på ett reparativt sätt innebär inte att det trauma som brottet har inneburit inte har upplevts men det gör brottet lättare att leva med för både offret och deras familjer. Där finns även en ekonomisk fördel då ansvaret för att kompensera offret skulle ligga hos gärningsmannen och inte hos staten så skulle statens utgifter för att kompensera brottsoffer i princip upphöra.⁶¹

Den andra fördelen är det faktum att om det finns en god möjlighet för kompensation skulle göra brottsoffer mer anmälningsbenägna samt mer benägna att komma till rättegång. Så är fallet när det gäller bilstölder där man har knutit anmälningskyldighet till ersättning. Med andra ord om man skall kunna få ut försäkringspengarna från sin stulna bil så måste man polisanmäla brottet. Detta har gjort att bilstöld är det brott med minst mörkertal över oanmälda brott i USA.⁶²

Det tredje är att reparation skulle hjälpa kriminella att rehabiliteras. Det sägs av Psykolog Robert Eglash att reparation kräver en aktiv och ansträngande arbetsinsats av gärningsmannen. Det är socialt konstruktivt vilket höjer gärningsmannens självförtroende och det är brottsrelaterat vilket gör att tankarna som föregick brottet kan hanteras och förhindras att upprepas. Detta gör, enligt Eglash, att en reparativ behandling av brott kan göra att gärningsman och offer mår bättre efter att ha hanterat brottet än de gjorde innan brottet överhuvudtaget inträffade.

Fjärde fördelen med Restorative Justice är att en dom med utgångspunkt i den reparativa rätten är självbestämmande. Om en gärningsman skulle veta att längden på hans straff var i hans egna händer, han skulle veta ju snabbare han arbetade desto snabbare skulle han ha läkt brottet han begick. Då skulle han eller hon vara herre över sitt eget öde och skulle vara tvungen att ta det ansvaret. Detta skulle motivera hårt arbete då detta skulle belönas. Detta kan jämföras med dagens belöningsystem där man får lämna fängelset tidigare om man har skött sig. Skött sig i detta sammanhang menas med att man har tagit till sig fängelsets regler om passivitet. En annan fördel med att sätta dömda i aktivt arbete är att man skulle ge dömda brottslingar möjlighet att uppnå kompetens inom ett arbete vilket möjligen skulle kunna minska recidivriskerna.⁶³

Femte punkten är att skattebetalarna skulle spara enorma summor på ett reparativt straffsystem. Skattebetalarna skulle inte längre behöva betala för gripandet och förvarandet av dem som finns skyldiga till brott utan istället

⁶¹ Barnett i Johnstone. sid. 53

⁶² Barnett i Johnstone. sid. 54

⁶³ Barnett i Johnstone. sid. 54

skulle brottslingarna själva betala kostnaderna genom kompensationsavtal till brottsoffren. Här finns även en återkoppling till ovanstående punkt att om dömda gärningsmän skulle få möjlighet att bli produktiva arbetare och därmed få möjlighet att försörja sina familjer så skulle hela ekonomin kunna tjäna på denna ökade produktivitet.⁶⁴

Sjätte och sista fördelen med ett reparativt synsätt är att brottslighet inte längre skulle vara lönsamt. Kriminella, och framförallt ekonomiska brottslingar, skulle veta att de inte skulle få behålla något av sina eventuella vinster de har fått av brott då de inte, vid ett eventuellt gripande, bara skulle få spendera en viss tid inlåst. De skulle veta att de var tvungen att läka brottet genom att betala tillbaka stulna medel samt betala för polisen och domstolarnas arbete vilket också ger ett starkt incitament på att de mer troligt skulle bli dömda (polis och domstolar skulle betala sig själva och då skulle det vara lönsamt att få tag i ekonomiska brottslingar). Detta skulle inte ta bort ekonomisk brottslighet men det skulle eventuellt få vissa ekonomiska brottslingar att tänka efter då man vet att vid ett eventuellt gripande så kommer det ej att finnas några pengar kvar efter att man har kompenserat brottet.

Sammanfattningsvis så anser Barnett att ett reparativt rättssystem skulle hjälpa offret, gärningsmannen och inte minst skattebetalarna. De humanitära målen i proportionella straff, rehabilitering och offerkompensation hanteras på en grundläggande nivå vilket gör att sannolikheten att målen uppnås är mer trolig. Det reparativa tanke systemet skulle främja alla förutom det inskränkta fängelse byråkratierna och samtidigt förstärka rättvisan.⁶⁵

2.4.2 Nackdelar med reparativ rätt

Givetvis finns det även motargument mot reparativ rätt och de som Barnett nämner är först det argumentet att brott stör samhällsordningen och därmed så bör samhället ha möjlighet att straffa den som stör denna. Det är alltså så att även om det är offret som har drabbats direkt av brottet så har samhället i stort drabbats vilket därmed ger även samhället en rätt till kompensation från gärningsmannen. Det argumenteras att ett reparativt angreppssätt varken skulle ge offret eller samhället tillfredsställe för det hämndbehov som uppstår vid ett brott. Ett problem med detta argument är att samhället mycket sällan direkt är engagerat i brott annat än som rena åskådare och det är i mångt och mycket även sant när det gäller offret. Idag så vill man engagera offret tydligare i straffprocessen och en övergång till reparativ rätt skulle göra detta engagemang nödvändigt. Det faktum att samhället i stort alltid kallar på hårdare straff menar Barnett ofta är för att man inte är utbildad på vilka alternativ det finns. Han frågar sig vad samhället skulle välja av flera års fängelse eller en full reparation av det brott gärningsmannen har begått?⁶⁶

⁶⁴ Barnett i Johnstone. sid. 53

⁶⁵ Barnett i Johnstone. sid. 54

⁶⁶ Barnett i Johnstone. sid. 54

En andra invändning är att ekonomiska sanktioner inte är tillräckligt avskräckande som straff. Återigen är detta något som man måste upptäcka och inte anta. Det finns flera indikationer på att dagens straffsystem inte är tillräckligt avskräckande och därför torde ett ökande av straffen inte öka avskräckningen. Det finns många som argumenterar för att det inte är allvarligheten i straffet som avskräcker en eventuell gärningsman utan istället hur sannolikt det är att denne straffas och enligt de tidigare argumenten så borde ett reparativt system skapa en större sannolikhet för att bli straffad. Men vad man måste komma ihåg är att det större syftet inte är att minska brott utan att ge offren rättvisa.⁶⁷

⁶⁷ Barnett i Johnstone, sid. 55

3 Medling i Sverige

Medling i Sverige startade som ett par lokala initiativ 1987. Sedan dess har medlingsverksamheten i Sverige både vuxit och förändrats.⁶⁸ Lagen om medling trädde i kraft 2002 och år 2008 skall alla kommuner i landet kunna erbjuda medling⁶⁹. Jag kommer att börja detta kapitel med en redovisning av medlingens framväxt i Sverige. Därefter går jag vidare och tittar på lagtexten (ML) och vilka resonemang som har föranlett den. Jag kommer i möjligaste mån att lägga fokus på medlarens roll och hur den regleras då en av mina huvudfrågeställningar är vilka krav man bör ställa på en medlare för att uppnå de syften med medling som regeringen önskar skall uppnås enligt förarbetena. Avslutningsvis ger jag en kortare referens om vad som har hänt med medlingslagstiftningen i Sverige efter ML.

3.1 Medlingens framväxt i Sverige

Den svenska medlingsverksamheten, främst för unga lagöverträdare, startade och växte fram spontant på olika orter och utan styrning från staten. De första verksamheterna började 1987 i Hudiksvall och i Solna/Sundbyberg. Senare startade 1994 ett medlingsprojekt i Västerås och ett i Växjö. 1994 gavs även Riksåklagaren i uppdrag av regeringen att utarbeta ett förslag till en modell för medling. Denna utredning presenterades två år senare i en rapport som innehöll ett förslag till en särskild lag; Lag om medling för unga lagöverträdare. Denna lag om medling kom dock inte att genomföras.⁷⁰ 1995 startade ett medlingsprojekt i Uppsala som delvis finansierades av Brottsoffermyndigheten och samma år startades i Lund ett medlingsprojekt benämnt ”Offer och ungdomsbrottsling skall träffas”. Efter dessa tidiga medlingsprojekt har medlingsverksamheten även inletts på andra platser. I januari 1998 bildades även en förening; Föreningen för medling i Sverige, som har till syfte att verka för att medling som konfliktlösningsmetod utvecklas och sprids i landet.⁷¹

I april 1998 fick Brå i uppdrag av regeringen att inleda en försöksverksamhet med medling för unga lagöverträdare. Brå:s uppdrag var att följa och samordna de medlingsprojekt som omfattas av deras försöksverksamhet samt att utvärdera dessa. I uppdraget angav regeringen att det var angeläget att den medlingsverksamhet som redan fanns fortsatte att utvecklas, samtidigt som medlingsverksamheten utvidgades. Det var även viktigt att de erfarenheter som redan hade dragits av medlingsverksamhet togs till vara. Ett av syftena med försöksverksamheten var enligt regeringen att skapa ett underlag för att kunna ta ställning till frågan om medlingens roll i det svenska rättssystemet.⁷² Regeringen tillsatte

⁶⁸ Wahlin, sid. 5

⁶⁹ Prop. 2005/06:165

⁷⁰ Rytterbo, sid. 6

⁷¹ Prop. 2001/02:126, sid. 12

⁷² Prop. 2001/02:126, sid. 21

år 1998 även en enmansutredning som antog namnet ”Utredningen om medling vid ungdomsbrott”. Denna utredare hade till uppgift att utreda formerna för medlingsverksamheten, medlingens funktion och dess ställning i rättssystemet. Detta innebar bland annat att belysa medling utifrån ett brottsförebyggande perspektiv och som ett led i rehabilitering av unga lagöverträdare samt att ta ställning till huruvida medlingsverksamheten bör regleras eller på annat sätt göras enhetlig.⁷³

Försöksverksamheten pågick mellan den 15 oktober 1998 till och med den 14 oktober, 1998 och den omfattade 32 olika medlingsprojekt runtom i landet. De flesta av de projekt som ingick i denna försöksverksamhet drevs i kommunal regi och då vanligtvis inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Vidare var ett av projekten organiserat inom polisen och två drevs av ideella föreningar. Samtliga av projekten arbetade dock i samråd med olika myndigheter och organisationer. Alla projekten i verksamheten samarbetade med polisen och de flesta samarbetade med eller hade socialtjänsten som huvudman.⁷⁴

Brå undersökte under sin försöksverksamhet sammantaget 414 medlingstillfällen. Gärningsmännen var mellan 15 och 17 år i drygt hälften av de genomförda medlingarna. De vanligaste brotten där medling skedde var i fallande ordning; snatteri (41 procent), skadegörelse (14 procent) och stöld (13 procent). Medling skedde dock även vid vålds- och hotbrott och bland dessa var de vanligaste; misshandel (8 procent), olaga hot (4 procent) och rån (2 procent). I cirka 60 procent av fallen så riktades brotten mot en juridisk person och i övriga fall var brottsoffret en privatperson. Lekmannamedlare medlade i cirka 13 procent av de genomförda medlingarna inom försöksverksamheten.⁷⁵

När försöksverksamheten år 1998 utvärderades tillsattes en statlig utredning⁷⁶ för att utreda frågan om medlingens roll i rättssystemet. I denna utredning föreslogs att medling inte skulle bli en särskild påföljd, detta bland annat på grund av att medling bygger på offrets frivilliga medverkan. I utredningen föreslogs också att medling kunde utgöra en särskild grund för åtalsunderlåtelse och att domstolen skulle kunna betrakta att medling skett när de dömer till påföljd. Vidare ansågs att medling bör organiseras inom kommunernas socialtjänst, detta skulle göra medling tillgänglig i hela landet och främja medling som institution då det ligger i linje med socialtjänstens verksamhet. Det skulle därför enligt utredningen bli obligatoriskt för kommunerna att organisera en medlingsverksamhet. Detta kommer att omsättas till lag 1 januari, 2008 vilket kommer redovisas i slutet av kapitlet.⁷⁷

⁷³ Rytterbo, sid. 7

⁷⁴ Prop. 2001/02:126, sid. 21

⁷⁵ Prop. 2001/02:126, sid. 21

⁷⁶ SOU 2000:105

⁷⁷ Wahlin, sid. 27

I SOU 2000:15 föreslogs vidare att gärningsmän i åldrarna 15 till 17 år borde vara den främsta åldersgruppen där medling är tillämplig, men att äldre och yngre åldersgrupper inte bör uteslutas. Man ansåg inte heller att någon typ av brott bör uteslutas från medlingsinstitutet även om offerlösa brott och sexualbrott ansågs olämpliga eller till och med omöjliga att medla i. När det gäller medlarens roll så ansåg utredningen att det inte fanns underlag för att bestämma huruvida medlarna endast bör utgöras av professionella medlare utan detta menade utredningen att respektive medlingsverksamhet skall avgöra på egen hand. Det som ansågs viktigast var att medlaren är opartisk och att denne har adekvat utbildning.⁷⁸ Denna utredning ledde fram till lagen om medling som trädde i kraft år 2002 (lag 2002:445 om medling med anledning av brott) och det är denna lag och dess förarbete (prop. 2001/2002:126) som resterande del av kapitlet kommer att fokusera på.

3.2 Medlingslagen

Här har jag valt att redogöra för lagtexten i sin helhet för att sedan kommentera hur resonemangen bakom lagstiftningen har skett i propositionen. Anledningen till att jag lyfter in lagtexten i sin helhet är för att ge läsaren en klar stringens mellan lagbestämmelsen och resonemangen som har förts vid framtagandet av bestämmelsen.

3.2.1 Tillämpningsområde och syfte

1 § Denna lag gäller medling som anordnas av staten eller av en kommun med anledning av brott.

2 § Med medling avses i denna lag att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta.

3 § Medling skall ske i bägge parters intresse. Målet skall vara att minska de negativa följderna av brottet. Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.

4 § Till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses. Medlaren skall vara opartisk.

3.2.2 Förutsättningar för medling

5 § Medling skall vara frivillig för både gärningsman och målsägande.

⁷⁸ Wahlin, sid. 27

Det brott som medlingen avser skall vara anmält till polisen. Dessutom skall gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl.

3.2.3 Förberedelser

6 § Medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt.

Medlaren skall samråda med förundersökningsledaren om medling avses äga rum innan förundersökningen har avslutats. Om medling avses äga rum därefter, men innan det finns en lagakraftvunnen dom, skall medlaren samråda med åklagaren.

7 § Både gärningsman och målsägande skall informeras om vad medlingen innebär och på annat sätt förberedas i den omfattning som behövs.

8 § Vårdnadshavare till gärningsman och målsägande skall ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det är förenligt med syftet med medlingen och det i övrigt kan anses lämpligt.

3.2.4 Medlingsmötet

9 § Vid medlingsmötet skall målsäganden ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess följder. Gärningsmannen skall få möjlighet att berätta varför gärningen kom att begås och ge sin syn på sin situation. Målsäganden kan också framställa önskemål om gottgörelse, och gärningsmannen kan framföra en ursäkt för sitt handlande.

10 § Medlaren skall medverka till att avtal om gottgörelse träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt.

Om det framkommer att gärningsmannen inte uppfyller ett avtal som har träffats mellan parterna, skall medlaren se till att åklagaren genast inte är obehövt.

3.3 Kommentar till Medlingslagen

3.3.1 Tillämpningsområde och syfte

Den första paragrafen förklarar sig själv i att den säger att denna lag gäller medling som arrangeras av staten eller kommun. Därmed har man alltså

uteslutit exempelvis medling vid konflikter i skola eller på arbetsplatser om dessa sker internt och inte via kommunens medlingsverksamhet. Sådan medlingsverksamhet som man avser i lagtexten anordnas sannolikt främst inom kommunens socialtjänst, i kriminalvården eller inom polisen.⁷⁹ Andra paragrafen förklarar vad som avses med medling och detta definieras som att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av brottet. I del 3.2 av detta kapitel har jag redogjort för hur ett medlingsförfarande kan se ut och denna del ger en mer konkret bild av ett medlingsmöte i praktiken. Paragraf tre definierar att medling skall ske i bägge parterers intresse och att målet skall vara att minska de negativa följderna av brottet. I propositionen utesluts dock inte andra positiva effekter av medling såsom ett avlastande av det ordinarie rättssystemet. Regeringen anser också att medling kan ha en positiv inverkan genom att minska risken för recidiv. Det finns dock begränsade bevis för att medling i själva verket minskar risken för återfall i brott förutom några begränsade internationella studier och samt vissa uppskattningar av de svenska medlingsprojekt som har ingått i Brottsförebyggande Rådets (Brå) pilotprojekt.⁸⁰ Trots denna brist på bevis anser regeringen att det finns många andra fördelar som gör medling värdefull.⁸¹

Den fjärde paragrafen säger att till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses och att denna person skall vara opartisk. Detta är den reglering som behandlar hur medlaren skall agera vid ett medlingsförfarande.⁸²

Det fanns ett område gällande en medlares roll där det rådde delade meningar mellan remissinstanserna och detta var om det bör vara en tjänsteman eller en lekman som utför en medling? Örnsköldsviks tingsrätt ansåg att tjänstemannamedlare med den utbildnings- och kunskapsbakgrund de besitter är att föredra, åtminstone såvitt avser grövre brott. Åklagarmyndigheten i Umeå ansåg att medlaren normalt bör vara en tjänsteman inom socialtjänsten. Enligt Umeå kommun är lekmannamedlare att föredra. Umeå kommun ansåg vidare att i den mån medling läggs på tjänstemän bör det vara utifrån personlig lämplighet och inte som en professionaliserad specialistverksamhet. Även Bollnäs kommun föredrog ett system med lekmannamedlare. Bollnäs kommun poängterade att tjänstemän har en skyldighet att anmäla till socialnämnden om barn och unga far illa, vilket innebär att deras opartiskhet vid medling kan ifrågasättas. Organisationen för barnens rätt i samhället (BRIS) ansåg att det med beaktande av det ansvar som åligger en medlare kan vara en fördel med tjänstemän som medlare på grund av det tjänstemannaansvar en sådan har. Vidare har flera remissinstanser påpekat vikten av att de som arbetar som medlare, oavsett om dessa är tjänstemän eller lekmän, får tillräcklig utbildning. Föreningen för medling i Sverige ansåg att alla som arbetar med

⁷⁹ Prop. 2001/02:126, sid. 25

⁸⁰ Prop. 2001/02:126, sid. 35

⁸¹ Prop. 2001/02:126, sid. 26

⁸² Prop. 2001/02:126, sid. 46

medling skall ha gått en adekvat utbildning med någon form av auktorisation.⁸³

De professionella medlarna i Sverige utgörs nästan alltid av tjänstemän inom socialtjänsten, som sköter medlingen på heltid eller som en del av sin ordinarie tjänstgöring. De professionella medlarna är således personer med både kunskap om och erfarenhet av personer med problematiska livssituationer. Ofta förordas att medlare inte skall ägna sig åt myndighetsutövning i sin ordinarie tjänstgöring, exempelvis biståndshantering. Detta förordas för att medlarna skall vara så neutrala som möjligt och inte kunna förknippas med en mer repressiv roll.⁸⁴

När man studerade fördelningen av tjänstemannamedlare bland medlingarna under prövoverksamheten fann man att det övervägande antalet medlare var tjänstemän inom socialtjänsten. Endast i 13 procent av medlingsfallen var medlaren en lekman. Lekmän var dock medlare i alla typer av fall även om egendomsbrott mot företag dominerade. I Brå:s utvärdering fann man att formella kriterier beträffande medlare saknas. En av medlingsverksamheterna hade dock kriterier som bland annat innebar att man som medlare minst ska vara 25 år gammal och inte ha något kriminellt förflutet de senaste tio åren. En del av medlarna hade gått kurser i medling på universitetet och deltagit i utbildningsdagar som Brå anordnade i samband med sin försöksverksamhet. Några hade även deltagit i kurser som hållits av personer från Norge som är specialiserade på utbildning av medlare och som kommit till Sverige för att hålla kurser i medling. Det finns även exempel på konsultfirmor som utbildar medlare.⁸⁵

I propositionen konstateras att det finns för och nackdelar både med att använda sig av tjänstemän och lekmän som medlare. En tjänstemannamedlare har fördel av att han eller hon ofta har utbildning, kunskaper och erfarenheter som är viktiga i detta sammanhang och att de ofta även har en stor vana av att hantera ungdomar och dess problem. Nackdelar med tjänstemän som medlare kan vara att de kan vara mer resurskrävande och att de inte uppfattas som opartiska av parterna. Nackdelar med att använda sig av en lekman som medlare är att det kan vara svårt att finna lämpliga personer som har de personliga egenskaper och den tid som krävs för medlingsuppdraget.⁸⁶

I propositionen konstateras vidare att det finns för- och nackdelar med båda systemen men att det idag inte finns tillräckligt med material för att sluta sig till om antingen lekmän eller tjänstemän som medlare är att föredra. Sen nämns även att det finns en önskan om att inte låsa sig i en bestämmelse gällande vem som skall vara ansvarig för medlingsverksamhet då detta skall utredas ytterligare. Vad regeringen istället konstaterar är att det av lagen skall framgå att det är medlarens personliga egenskaper, utbildning och

⁸³ Prop. 2001/02:126, sid. 46

⁸⁴ Wahlén, sid. 32

⁸⁵ Rytterbo, sid. 9

⁸⁶ Prop. 2001/02:126, sid. 46

erfarenhet som skall vara avgörande för om denne skall utses till medlare. Man menar att medlaren skall vara kompetent och i övrigt lämpad för uppgiften. Vad regeringen även nämner, som en kommentar till kravet på sekretess för medlaren, är att det alltid ingår i medlarens uppdrag att denne skall behandla deltagarna med stor omsorg. Medlaren skall visa respekt för deltagarna och ha förståelse för deras situation. I detta ingår även att medlaren efter mötet inte agerar på ett sätt som är till nackdel för deltagarna, bland annat med hänsyn till kravet på sekretess gällande medlingsmötet.⁸⁷

Sammanfattningsvis så sägs det i propositionen att utredningen inte anser att de har underlag att bedöma om det är mest lämpligt med tjänstemanna- eller lekmanamedlare. Därför bör varje medlingsverksamhet själva få avgöra om man vill ha tjänstemän eller lekmän som medlare. Oavsett vem som är medlare så bör dessa vara opartiska och få adekvat utbildning.⁸⁸

Enligt ML 4 § så skall medlaren vara en ”kompetent och rättrådig person”. Likaså skall medlaren vara opartisk. Det ställs sålunda inga direkta krav på utbildning, yrkesbakgrund eller tidigare erfarenhet av liknande uppgifter. Detta är något som skiljer Sverige från vissa andra europeiska länder såsom exempelvis Österrike och Belgien. Den utbildning som finns i Sverige för närvarande är heller inte så omfattande som i dessa länder.⁸⁹ Detta kommer jag att återkomma till i analysen.

3.3.2 Förutsättningar för medling

Femte paragrafen behandlar de centrala förutsättningarna för att medlingsmöte skall kunna komma till stånd. Utgångspunkten är att medling skall vara frivillig för både gärningsman och brottsoffer. Både brottsoffer och gärningsman måste känna att de har en verklig möjlighet att vägra deltagande. Av denna anledning måste man noga överväga deltagarnas ålder och dess förmåga att framföra sin vilja om att delta i medling eller inte. Kravet på frivillighet är ännu mer väsentligt gällande brottsoffret då inget brottsoffer får känna sig tvingat att delta, detta är ett avgörande som brottsoffret måste få göra själv utan påverkan av någon annan. Det är också viktigt att brottsoffret får tillräcklig tid på sig att överväga om han eller hon vill medverka eller inte så offret inte känner att denne har stressat in i ett beslut om att delta i medling. Det är även centralt att gärningsmannen inte känner sig tvingad att delta, detta för att en gärningsman som egentligen är ovillig eller omotiverad till att delta kan innebära en ytterligare kränkning av brottsoffret.⁹⁰

Lagregleringen säger också att medling för barn under 12 år endast bör ske då det finns synnerliga skäl. Medling har som ett av sina syften att vara en rehabiliterande åtgärd. När barn under 15 år begår brott är det socialtjänstens uppgift att vidta lämpliga åtgärder och då har socialtjänsten

⁸⁷ Prop. 2001/02:126, sid. 47

⁸⁸ Prop. 2001/02:126, sid. 64

⁸⁹ Wahlén, sid. 31

⁹⁰ Prop. 2001/02:126, sid. 36

möjlighet att använda sig av medling som en behandlingsåtgärd vid ungdomsbrott. Detta bör dock endast ses som ett led i behandlingen av den unge om gärningsmannen är under 15 år.⁹¹

Det kan även vara svårt för yngre barn att förstå att de inte måste delta i medling. Regeringen anser därför att det bör krävas synnerliga skäl för att medling skall användas som metod vid fall som innefattar barn i lägre åldrar. Gränsen som är vald är 12 år då denna åldersgräns återfinns i 31 § andra stycket i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Den säger att en utredning rörande brott endast får inledas om det finns synnerliga skäl om den unge inte har fyllt tolv år. Det är särskilt viktigt för yngre deltagare att medlingsmötet utformas så det blir en positiv upplevelse, annars finns det en risk att medling gör mer skada än nytta. Detta är tillämpligt på brottsoffret likväl som gärningsmannen då även brottsoffret måste ha uppnått en tillräcklig ålder och mognad för att få ut någonting positivt av ett medlingsmöte.⁹²

Vad gäller frågan om vilken typ av brott som kan vara lämplig för medling (regleras närmast i lagtextens ordalydelse att medling endast får ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter kan anses lämpligt) så anges i propositionen att alla typer av brott kan vara lämpiga för medling men att stor försiktighet bör iaktas gällande medling vid sexualbrott och att det även kan vara svårt med medling vid offerlösa brott.⁹³

Mer specifikt angav utredningen att syftet med medlingen är det som skall vara avgörande för vid vilka brott som medling är tillämpligt. Regeringen menar att medling kan ha en stor betydelse vid våldsbrott om ett brottsoffer vill medverka. Dessa medlingsmöten kan enligt regeringen leda till att brottsoffret får en möjlighet att bearbeta sina upplevelser av brottet och att gärningsmannen får en ökad insikt om brottets konsekvenser.⁹⁴ Brå fann, när de utvärderade medlingsverksamheten, att om ett av de viktigare syftena med medling är att förhindra återfall i brott så bör medling inriktas på vissa särskilda typer av brott. Dessa brott är sådana brott som begås av ungdomar och som har funnits vara en typ av debutbrott som kan indikera en hög risk för fortsatt brottskarriär. Denna typ av brott kallar Brå strategiska brott och dessa brottstyper är tillgrepp av fortskaffningsmedel, rån och stöld. Regeringen menar här att även om det inte finns bevis att medling vid dessa brott minskar recidivriskerna så är det ändå viktigt att medling kommer till stånd.⁹⁵

Brå fann vidare att upplevelsen av medling för offer och gärningsman skiljde sig mycket beroende på vilken typ av brott som det medlades om. Vad Brå fann var att överlag så var resultatet av medling mer positivt när det var fråga om brott som drabbade privatpersoner än vad som var fallet om

⁹¹ Prop. 2001/02:126, sid. 38

⁹² Prop. 2001/02:126, sid. 38

⁹³ Prop. 2001/02:126, sid. 39

⁹⁴ Prop. 2001/02:126, sid. 39

⁹⁵ Prop. 2001/02:126, sid. 39

brottet rörde exempelvis ett företag. När brottsoffret är en fysisk person så får medlingen av naturliga skäl en mer brottsofferorienterad prägel. Därför anser Brå att det skulle kunna vara motiverat att överväga en avgränsning av medling till att endast utföras om det rör sig om brott som drabbar fysiska personer. Regeringen menar dock att medling kan ha en viktig funktion att fylla även då det drabbar en juridisk person då det ger gärningsmannen en möjlighet att inse konsekvenserna av sitt handlande.⁹⁶

När det gäller frågan om så kallade bagatellartade brott (såsom exempelvis trafikförseelser, snatteri och skadegörelse) så fanns i remissinstanserna åsikter om att dessa skall behandlas annorlunda. När det gäller offerlösa brott såsom trafikförseelser så är medling av naturliga skäl inte aktuellt då det inte finns något klart offer i sammanhanget. Under försöksverksamheten fann man att det absolut vanligaste brott där medling skedde var snatteri (40 procent av fallen). Snatteri och skadegörelse utgjorde tillsammans mer än hälften av medlingsärendena. Även om dessa brott inte är så kallade strategiska brott som nämndes tidigare⁹⁷ och även ofta drabbar juridiska personer så anser regeringen att medling i dessa fall ändå kan vara lämpligt. Regeringen anser att medling i snatteri- och skadegörelsefall kan ha en pedagogisk effekt och fungera brottspreventivt i det enskilda fallet. Ett möte med brottsoffret (oavsett om detta är en juridisk eller fysisk person) kan ge brottsoffret en insikt om vilka konsekvenser deras handlande ger för den som det har drabbat. Här finns även en möjlighet att utveckla ett snabbare medlingsförfarande då ett snatteriärende när offret är en juridisk person inte bör kräva lika stora förberedelser som vid ett allvarigare brott och man torde därför kunna komma till själva medlingsmötet fortare än vad som vore möjligt vid ett annat, allvarigare brott.⁹⁸

Regeringen fann efter övervägande att det inte fanns tillräckligt starka skäl för att helt utesluta något brott från medling genom lagreglering. När man tittade på syftena för medling vid brott så fann man att det är viktigt att kunna erbjuda medling både när det handlar om en juridisk och fysisk person som brottsoffer och vid allvarliga och mindre allvarliga brott. Det finns dock fall när medling inte är genomförbart av praktiska skäl vid exempelvis narkotikahandel där det inte finns något klart brottsoffer. Det kan också anses vara direkt olämplig med medling dels vid fall av sexualbrott i allmänhet dels vid våldsbrott riktade mot nära anhöriga. Ett medlingsförfarande vid denna typ av fall kan innebära en ytterligare kränkning för brottsoffret och därmed så motverkas syftet med medlingen totalt. Det har ifrågasatts om medling ens skall vara möjligt vid sexualbrott men regeringen anser att även om försiktighetsskäl starkt talar mot att medling anordnas vid sexualbrott så bör det inte uteslutas i lag att medling kan ske även vid sexualbrott. Det betonas dock att vid sexualbrott så måste mycket noggranna överväganden göras innan frågan om medling tas upp

⁹⁶ Prop. 2001/02:126, sid. 39

⁹⁷ Nämns i början av sidan, strategiska brott är Brå: s definition på brott som indikerar en fortsatt brottskarriär när de utförs i en ung ålder.

⁹⁸ Prop. 2001/02:126, sid. 40

med brottsoffret och medling vid sexualbrottsfall ställer synnerligen höga krav på medlarens omdöme och kompetens.⁹⁹

I propositionen poängteras även att medling inte är ett institut reserverat för förstagångsförbrytare utan medling kan även komma ifråga vid återfall i brottslighet. Det skall avgöras från fall till fall när medling kan vara lämpligt för en gärningsman som har återfallit i brottslighet. Om det anses att gärningsman och/eller brottsoffer kan få positiv effekt av att delta i ett medlingsförfarande så bör medling kunna komma ifråga även om det är fråga om en gärningsman som återfaller i brott. Det som kan begränsa möjligheten att delta i medling vid återfall i brott är om gärningsmannen tidigare har deltagit i medling och inte fullgjort förpliktelseerna i ett tidigare upprättat medlingsavtal. Då bör medling ske endast i direkta undantagsfall.¹⁰⁰

I femte paragrafen regleras även det faktum att brottet måste vara polisanmält och att gärningen måste vara erkänd. Det är mycket viktigt att skuldfrågan är i det närmaste klarlagd innan ett medlingsmöte. Detta för att syftet med medling är att gärningsman och offer skall tala med varandra om ett brott och om gärningsmannen inte har erkänt sitt brott kan medlingsmötet få karaktär av en rättegång och detta är inte syftet. Medlingsmötet får inte heller leda till att gärningsmannen försöker få brottsoffret att ta tillbaka sin anmälan. Det är dessutom så att det är omöjligt att uppnå de angivna syftena med medling om inte skuldfrågan är i det närmaste klarlagd. Gärningsmannen kan knappast ha förståelse för brottets konsekvenser om han inte ens vill erkänna sitt brott och brottsoffret kan inte bearbeta sina upplevelser om inte gärningsmannen har förståelse för konsekvenserna av sitt handlande.¹⁰¹

3.3.3 Förberedelser

Sjätte paragrafen reglerar att medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt och när i processen den ska genomföras. Brå fann i deras slutrapport¹⁰² att det inte är någon teori som styr när i rättsprocessen som medling sker utan att detta snarare sker vid en lämplig tidpunkt med utgångspunkt i de praktiska förutsättningarna. Snabbheten med vilket målet prövas avgör huruvida man hinner genomföra medling före den rättsliga prövningen. Vid exempelvis ungdomsbrott så finns regler om skyndsamt prövning som kan påverka möjligheterna till medling innan rättslig prövning. Med det förhållande som medling har till rättsystemet idag så utgör ofta medling ett komplement till traditionell prövning. I andra fall när medling sker efter rättsprocessen så kan medling snarare ses som en behandlings- eller rehabiliteringsåtgärd. Det är dock så att medling kan

⁹⁹ Prop. 2001/02:126, sid. 41

¹⁰⁰ Prop. 2001/02:126, sid. 41

¹⁰¹ Prop. 2001/02:126, sid. 42

¹⁰² Medling vid brott. Rapport från en försöksverksamhet. Brå-rapport 1999:12

innebära en fördel för brottsoffret oavsett när den sker i förhållande till den ordinarie rättsprocessen.¹⁰³

Enligt regeringen så finns inte tillräckliga erfarenheter från medlingsverksamhet för att i lagstiftningen slå fast i vilket skede av rättsprocessen som medling framstår som mest lämplig. En allmän synpunkt gällande unga lagöverträdare är dock att reaktioner från samhällets sida bör komma så snart som möjligt efter brottet. Då ett av de centrala syftena med medling är att gärningsmannen skall inse konsekvenserna av sitt handlande och kompensera brottsoffret så är det lämpligt att medling sker så snart som möjligt efter att brottet har begåtts. Detta är dock inte alltid möjligt då det vid allvarliga brott oftare krävs längre och noggrannare förberedelser för att få till ett medlingsmöte, det kan till exempel krävas upprepade förmöten och betänketid däremellan för ett brottsoffer som har utsatts för ett allvarligt brott. Dock fann regeringen att det vid lindrigare brott bör vara möjligt att skyndsamt ordna ett medlingsmöte. Med hänsyn till dessa olika situationer så valde regeringen att inte lagstifta om att medling bör ske i ett särskilt stadium av prövningen utan att istället konstatera att medling kan ske i alla stadier av rättsprocessen. Dock är det så att oavsett när i rättsprocessen som medling sker så bör själva medlingsförfarandet i sig ske skyndsamt.¹⁰⁴

I lagen har man dock valt att reglera att ett samarbete med förundersökningsledare skall ske i de fall medlingsmötet skall äga rum innan förundersökningen är avslutad, eller med åklagare i de fall medlingsmöte skall äga rum efter att åtal har väckts men innan lagakraftvunnen dom föreligger i målet. Detta har reglerats särskilt för att medlingsmötet inte skall påverka ett känsligt stadium i utredningen så att brottsoffret får en möjlighet att påverka rättsprocessen. Det ger också åklagare eller förundersökningsledare möjlighet att avråda från medling i de fall han eller hon anser att det ej är lämpligt, exempelvis vid sexualbrott eller våldsbrott i nära relationer. Det ger också en möjlighet att hindra medling om det är en mycket komplicerad utredning med många gärningsmän då medling skulle kunna ha en negativ inverkan på rättsprocessen.¹⁰⁵

I denna del av lagstiftningen (sjätte till åttonde paragrafen behandlar förberedelserna) regleras även vad som skall ingå i förberedelserna till själva medlingsmötet. Jag har behandlat detta i viss del i kapitel 3.2 men jag ämnar här gå djupare in i vad som åligger en medlare i att förbereda parterna inför ett medlingsförfarande och vad parterna kan förvänta sig innan de sitter ner i själva medlingsmötet.

Inför och under medlingsmötet måste hänsyn tas till brottets art, gärningsmannens och brottsoffrets person och antalet deltagare i mötet. Regeringen anser att dialogen mellan brottsoffer och gärningsman är det mest grundläggande i ett medlingsmöte och det åligger medlaren att främja

¹⁰³ Prop. 2001/02:126, sid. 44

¹⁰⁴ Prop. 2001/02:126, sid. 44-45

¹⁰⁵ Prop. 2001/02:126, sid. 45

denna dialog så mycket som möjligt. För att skapa bäst förutsättningar för en konstruktiv dialog krävs i regel förmöten med både gärningsman och brottsoffer. Vid sådana förmöten får medlaren möjlighet att närmare informera om vad medling innebär och vilka regler som är tillämpliga på medlingsförfarandet. Parterna får även under förmötena möjlighet att ställa frågor till medlaren vilket kan skapa en trygghet i att parterna vet vad de kan förvänta sig av medlingsmötet. Förmötena ger även medlaren en möjlighet att få en bättre bild av parterna, vad de förväntar sig av medlingen och vad som har hänt vid brottstillfället. Medlaren får även en möjlighet att skapa ett förtroende hos parterna så att dessa känner sig trygga med medlingen, detta är särskilt viktigt vid allvarigare brott och när brottsoffret är en privatperson. Medlaren har också en skyldighet att kunna svara på eventuella frågor om åtalsunderlåtelse och hur en gärningsmans deltagande i ett medlingsförfarande kan påverka dennes straffmätning. I den typen av diskussion är det väldigt viktigt att medlaren inte ger gärningsmannen falska förhoppningar om den eventuellt förmildrande effekt som ett deltagande i ett medlingsförfarande kan ha. Det ankommer på medlaren att avgöra hur mycket förberedelser som krävs i varje enskilt fall, därmed har medlaren ett ansvar för att förberedelserna är tillräckliga för att skapa ett medlingsmöte där en god dialog och ett bra resultat uppnås.¹⁰⁶

När det gäller vårdnadshavare som närvarar vid medlingen fann Brå att de i regel bör närvara vid medlingen och i sin utvärdering fann man att vid medlingsmötet där gärningsmannen var över 15 år närvarade föräldrarna vid cirka 50 procent av mötena. Även regeringen fann att det är en god idé att föräldrarna närvarar vid medling då det anses viktigt att föräldrarna engageras för att komma till rätta med den unges brottslighet. En vårdnadshavares närvaro kan inte bara innebära stöd utan det kan också vara en nödvändighet för att ett eventuellt medlingsavtal blir bindande. Det är även så att en annan anhörig än vårdnadshavare eller stödperson får medverka vid mötet. Det måste avgöras från fall till fall om vem som är lämplig att medverka vid ett medlingsmöte. Dock är det olämpligt att juridiska ombud medverkar då medlingen inte skall få karaktären av en rättsprocess.¹⁰⁷

3.3.4 Medlingsmötet

Denna del (paragraf nio och tio) behandlar själva medlingsmötet och vad det ska innehålla. Paragraf tio reglerar främst gottgörelseavtalet som kan bli resultatet av ett medlingsmöte och hur medlaren har en skyldighet att detta ej blir oskäligt samt att åklagaren bli informerad om det framkommer att avtalet ej följs av gärningsmannen.

Vad medlingsmötet skall innehålla och vad som ska diskuteras anses vara något som bör avgöras från fall till fall och i propositionen har man

¹⁰⁶ Prop. 2001/02:126, sid. 48

¹⁰⁷ Prop. 2001/02:126, sid. 48

konstaterat att man inte kan reglera medlingsmötets innehåll i detalj i en ramlag. Vad lagrådet fann var att man i lagtexten dock måste reglera att målsäganden skall ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och hur brottet har påverkat denne. Även gärningsmannen måste ges tillfälle att berätta om varför han eller hon begick gärningen och vad han har för syn på sin situation. Ibland kan det vara tillräckligt att parterna får möjlighet att träffas och diskutera det inträffade men det är viktigt att gärningsmannen får möjlighet att be om ursäkt för sitt handlande och att brottsoffret ges möjligheten att framställa en önskan om gottgörelse av gärningsmannen. När det gäller frågan om hur en eventuell gottgörelse kan se ut och hur parterna skall förhålla sig till varandra i framtiden så bör detta ta formen av ett avtal mellan parterna. I ett sådant avtal har man möjlighet att reglera både en eventuell gottgörelse från gärningsmannen sida samt hur ett framtida förhållningssätt mellan parterna kan komma att se ut. Det är dock viktigt att poängtera att möjligheten att kräva gottgörelse för brottsoffret inte är någon absolut rättighet och alltså kan inte offret kräva att ett avtal om gottgörelse upprättas vid medlingsmötet.¹⁰⁸

Angående resultatet av medlingsmötet så beror det bland annat på vilken typ av brott som medlingen gäller, vad för krav brottsoffret har på kompensation och vilken möjlighet och vilja gärningsmannen har att gottgöra brottsoffret. En uppriktigt menad ursäkt från gärningsmannen och ett avtal till hur man ska förhålla sig till varandra i framtiden kan anses vara ett fullgott resultat av medling. Även det faktum att bara parterna har träffats och diskuterat händelsen kan räknas som en framgång. Ett ytterligare möjligt resultat är att gärningsmannen och brottsoffret har upprättat ett avtal om att gärningsmannen genom arbete eller ersättning skall gottgöra brottsoffret ekonomiskt.¹⁰⁹

Angående medlingsavtalet så anger Europarådets rekommendationer att medlingsavtal skall vara frivilliga för parterna samt att de bör innehålla rimliga och skäliga förpliktelser. Med rimliga anges i kommentaren till Europarådets rekommendationer att det skall finnas något slags förhållande mellan brottet och förpliktelserna för gärningsmannen. Med skäliga avses att det ska finnas ett samband mellan allvarlighetsgraden av brottet och gärningsmannens gottgörelseförpliktelse.¹¹⁰

Regeringen har i propositionen konstaterat att, även om frågan om hur avtal vid ett medlingsmöte är komplicerad, så skall det vara möjligt för parterna att ingå ett avtal om kompensation eller gottgörelse. Detta är ganska enkelt vid fall av skadegörelse, exempelvis ersättning för en sönderslagen fönsterruta, men regeringen vill inte utesluta att mer komplicerade avtal kan upprättas. För att undvika att olämpliga avtal upprättas så har man reglerat att medlaren har som ansvar att inte medverka till avtal mellan gärningsman och brottsoffer i de fall att avtalet är uppenbart oskäligt. Med det menas inte att medlaren skall göra komplicerade skadeståndsrättsliga överväganden

¹⁰⁸ Prop. 2001/02:126, sid. 37

¹⁰⁹ Prop. 2001/02:126, sid. 50

¹¹⁰ Prop. 2001/02:126, sid. 50

utan medlaren skall endast kontrollera att medlingsavtalet är rimligt och skäligt dels i förhållande till det brott som har begåtts och dels till den skada som har uppkommit. Medlaren måste även ta hänsyn till styrkeförhållandena mellan parterna så att en av parterna inte utnyttjar sin mer dominanta ställning för att få till ett oskäligt gynnande avtal.¹¹¹

Det konstateras vidare att det inte alltid är lämpligt att diskutera skadestånd vid upprättande av ett medlingsavtal. Vid egendomsbrott kan en skadeståndsdiskussion vara möjlig då det i sådana fall i regel ligger klart hur mycket en eventuell ersättning av det skadade kan komma att kosta brottsoffret. Dock är det vid våldsbrott vanskligt att fastställa skadestånd vid medlingsförhandlingen och om parterna är oense om skadeståndssumman så bör frågan om skadestånd istället avhandlas i den ordinarie rättsprocessen. Detta är även fallet om skadeståndsfrågan blir komplicerad på grund av att det rör sig om flera gärningsmän och solidarisk skadeståndsskyldighet.¹¹² Medlingsmötet skall inte utveckla sig till en förhandling om skadeståndersättning där brottsoffret har som motiv att ställa upp på medling för att få ekonomisk kompensation. Då kommer medlingens huvudsyfte i andra hand och om det finns en risk att den situationen uppkommer så bör medlaren helt avstå från att ta upp frågan om skadestånd i medlingsavtalet.¹¹³

När det gäller medlingsavtalets rättsverkningar så kan ett sådant avtal innebära att skadeståndsskyldigheten anses behandlad med medlingsavtalet, särskilt om detta gäller en uppgörelse om ekonomisk ersättning. Detta kan innebära att brottsoffret inte längre kan kräva skadestånd på grund av brott i ett eventuellt brottmål. Om ett medlingsavtal om ekonomisk ersättning har upprättats och gärningsmannen inte uppfyller ett sådant avtal så får brottsoffret istället söka fullgörelse av avtalet i en civilrättslig process. Även ett medlingsavtal som endast reglerar ett framtida förhållnings sätt mellan parterna och innehåller en ursäkt från gärningsmannen kan användas för att argumentera mot brottsoffrets rätt att söka skadestånd från gärningsmannen vid ett brottmål. Det är därför väldigt viktigt att man i medlingsavtalet skriver en klausul om hur medlingsavtalet förhåller sig till ett eventuellt framtida skadeståndsanspråk. Det ligger även i medlarens skyldighet, i det fall att denne får kännedom om att ett medlingsavtal inte fullgjorts, att meddela åklagaren om detta. Det finns dock ingen undersökningsplikt hos medlaren då detta vore allt för betungande, men om det kommer till medlarens kännedom att avtal inte fullgjorts skall åklagare meddelas.¹¹⁴

Trots att lagregleringen runt medling är begränsad så finns det ändå möjlighet att ta hänsyn till att medling har skett genom att betrakta detta som en förmildrande omständighet i rättsprocessens alla steg. Polisen har möjlighet att lämna rapporteftergift om brottet anses bagatellartat.¹¹⁵

¹¹¹ Prop. 2001/02:126, sid. 51

¹¹² Prop. 2001/02:126, sid. 51

¹¹³ Prop. 2001/02:126, sid. 51

¹¹⁴ Prop. 2001/02:126, sid. 52

¹¹⁵ Polislagen 1984:387, Polisförordningen 1998:1558

Åklagaren har möjlighet, men inte skyldighet, att ta hänsyn till att medling skett vid åtal av unga lagöverträdare.¹¹⁶ Domstolen kan i sin bedömning beakta medling som ett sätt för gärningsmannen att vilja gottgöra skadliga verkningar av brottet.¹¹⁷

Det har även tillkommit ytterligare lagstiftning gällande medling sedan ML blev lagstadgad år 2003. Detta är en ändring av Socialtjänstlagen (2001:953) 5 kap 1§c som säger att från och med 1 januari 2008 så skall kommunen sörja för att medling enligt ML kunna ske när brottet har begåtts av någon under 21 år (2006:901). Regeringen ansåg att för att ge kommunerna goda möjligheter att på lämpligt sätt organisera medlingsverksamheterna, antingen inom kommunen eller genom regionala samarbeten på det sätt som sker i dag, föreslår regeringen att lagändringen träder i kraft den 1 januari 2008 samt avser regeringen att låta Brå fortsätta sitt uppdrag att stödja medlingsverksamheter samt att svara för vissa frågor om metodutveckling och utbildning fram till ikraftträdandet. Målsättningen är att en rikstäckande utbyggnad har uppnåtts vid utgången av år 2007 och att kommunerna därmed har en organisation som krävs för att tillse att medling kan erbjudas.¹¹⁸ Alltså kommer Brå:s regeringsuppdrag att stödja medling i Sverige upphöra den 1 januari 2008 i samband med att ansvaret för att medlings skall kunna erbjudas läggs på kommunerna.

¹¹⁶ LuL 17 § 3 st., RåR 2006:3, del 1.5, sid. 22

¹¹⁷ Prop. 1987/1988:135

¹¹⁸ Prop. 2005/06:165, sid. 106

4 Medling i Norge

Jag har valt att ägna ett kapitel åt medlingsinstitutet i Norge då medling i vårt grannland är något mer utvecklat och framförallt så har man ett mer fastlagt institut för medling; nämligen konfliktrådet. Jag har valt att inleda med en kort tillbakablick på Restorative Justice rörelsens framväxt i Norge. Därefter kommer jag titta på medlingsinstitutets samt konfliktrådets framväxt och avslutningsvis kommer jag kort att redogöra för Konfliktrådsloven som reglerar hur medling används i Norge. Då den största delen av litteraturen på området är skriven på norska har jag själv översatt det mesta av texten. I de fall jag har ansett det lämpligt har jag använt det norska originaluttrycket och vid behov lagt till en fotnot där jag förklarar uttrycket på svenska.

4.1 Restorative Justice rörelsens framväxt i Norge

Som diskuterat i kapitlet om Restorative Justice så är två av de ideologiska hållningarna till brott och straff abolitionism och Informal justice. Dessa representeras också av en nordisk rörelse som anses betydelsefull för medlingens utveckling i Norge. Denna rörelse växte fram under 1970-talet och kallades ”alternativ konfliktlösning”¹¹⁹. Den norska kriminologen Kjersti Ericsson sammanfattar den som att ”Rörelsen samlas i slagordet alternativ konfliktlösning. Men den har inte någon klar, gemensam ideologisk grund och inte ett klart gemensamt mål. Några hämtar sin inspiration från de sätt som konflikter löstes på i avlägsna tider. Andra hämtar sin inspiration från avlägsna samhällen. Åter andra från modern psykoterapi.”¹²⁰ Bland de institutioner som har inspirerat de norska konfliktråden kan nämnas afrikanska stammar, kinesiska folkkommuner under kulturrevolutionen och östeuropeiska kamratdomstolar. Det refererades faktiskt till andra länder och kulturer i samband med ett lagförslag om konfliktråd i Norge.¹²¹

Den största inspirationen, tillsammans med en studie av ett medlingsprojekt i San Fransisco, tycks i Norge dock vara en artikel av den norske kriminologen Nils Christie.¹²² Denna artikel som jag även har nämnt i Restorative Justice kapitlet, heter på engelska *Conflict as Property* är en mycket spridd text både i akademiska kretsar men även bland andra som jobbar aktivt med medling.¹²³ Christies artikel går kort ut på att professionella yrkespersoner (kanske främst jurister) har stulit den konflikt som egentligen tillhör parterna till konflikten. Detta gör även brottsoffret till

¹¹⁹ Rytterbo, sid. 66

¹²⁰ Ericsson i Rytterbo, sid. 67

¹²¹ Rytterbo, sid. 67

¹²² Rytterbo, sid. 68

¹²³ Rytterbo, sid. 69

ett dubbelt offer, först drabbas offret av brott och sedan fråntas offret möjligheten att själv delta i lösandet av konflikten då jurister kommer in och tar över. Det är enligt Christie mycket viktigt att se vad som kan göras för offret vid en konflikt och först därefter skall ett avgörande om straff för gärningsmannen ske.¹²⁴

4.2 Konfliktrådetets framväxt i Norge

Nils Christies artikel ”Konflikt som eiendom” som han skrev 1977 nämns som ett viktigt fundament och en inspiration till utvecklingen av konfliktrådet. Som jag har redovisat ovan så diskuterar han i den artikeln samhällets utveckling mot att konflikter i allt större grad tas över av professionella aktörer i samhället såsom jurister och specialister. Han diskuterar också sätt att ta tillbaka konflikterna till dem de tillhör.¹²⁵

I Stortingets rapport nr. 104 (1977-78) om kriminalpolitiken (rapporten kallades Kriminalmeldingen), uttrycktes en önskan om att införa åtgärder för att förhindra att unga lagöverträdare blev satta i fängelse. Riksadvokaten¹²⁶ frågade 1983 om huruvida det traditionella straffsystemet hade någon begränsande effekt på ungdomars brottslighet, särskilt med tanke på polisen och åklagarmyndighetens långa handläggningstider.¹²⁷

Med bakgrund i Riksadvokatens och Kriminalmeldingens¹²⁸ uttalanden startades projektet ”Alternativ til fengsling av ungdom” (det så kallade Buskerudsprosjektet). Detta projekt startades i regi av Socialdepartementet och det tillkom även ett självständigt delprojekt som kallades ”Konfliktrådet i Lier, et forsok med alternativ konfliktlosning”. Konfliktrådet blev därmed starkt knutet till ungdomskriminalitet. Projekten var lyckade och Socialdepartementet uppmanade kommunerna att själva sätta igång med liknande projekt. År 1989 hade 81 kommuner startat upp liknande projekt, de flesta av dessa var knutna till barnomsorg eller sociala projekt.¹²⁹

Även om många konfliktråd behandlade få ärenden trodde myndigheterna på systemet. Riksåklagaren föreslog 1988 att konfliktrådssystemet¹³⁰ skulle regleras i lag och två år senare skickades detta lagförslag ut på remiss. ”Lov om megling i konfliktråd”¹³¹ blev antagen den 15 mars 1991 och medförde ändringar både i den norska straffeprosessloven och i strafferegistreringsloven. Lagen reglerade även det faktum att konfliktråden kan medla i civila konflikter. Vid slutet av 1994 hade alla kommuner infört

¹²⁴ Rytterbo, sid. 69

¹²⁵ <http://www.konflikttraadet.no/Om-konflikttraadet/Bakgrunn/Historikk/>, 2007-11-16, 10.30

¹²⁶ Norges motsvarighet till Sveriges Riksåklagare.

¹²⁷ <http://www.konflikttraadet.no/Om-konflikttraadet/Bakgrunn/Historikk/>, 2007-11-16, 10.31

¹²⁸ Stortingets rapport nr. 104 (1977-78)

¹²⁹ <http://www.konflikttraadet.no/Om-konflikttraadet/Bakgrunn/Historikk/>, 2007-11-16, 10.50

¹³⁰ Konfliktrådsordningen i originaltexten.

¹³¹ Lagen om medling vid konfliktråd

systemet med konfliktråd antingen kommunalt, i samarbete med en annan kommun eller i länet. Konfliktråden drevs med finansiering av staten med pengar som specifikt tillägnades konfliktrådens verksamhet. Norge etablerade som första land i världen ett lagstadgat system med konfliktråd och har därför varit internationellt uppmärksammat. Det pågår en bred internationell utveckling på området, bland annat genom Nordiskt Forum for Megling och European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice. I januari 2004 blev staten istället för kommunerna ansvarig för konfliktråden och konfliktråden är styrda av Justitie- och Polisdepartementet.¹³²

Medling i Norge idag är en del av rättssystemet, men dock inte inlemmad i ungdomslagstiftningen eftersom det inte finns en separat sådan i Norge. Medlingsbara fall överförs från polis och åklagare samt i vissa fall av frivården eller domstolen då medling är en del av villkorligt straff. Man beräknar att det finns ungefär 700 till 800 medlare i Norge. År 2003 aktualiserades 6 665 fall till medling, varav knappt hälften gällde brottsmedling. År 2004 aktualiserades 7 583 fall ytterligare och av dessa avsåg 3 970 brottsärenden. Merparten av de så kallade civila ärendena gällde också lagbrott, fast begångna av gärningsmän under 15 år. I de flesta fall har parterna samtyckt till medling. Den genomsnittliga behandlingstiden – från det att konfliktråden fått ärendet till att medling sker är 39 dagar. Huvudregeln är att medling skall vara avslutad inom tre veckor. De vanligaste brotten, som det medlats i under år 2004, är skadegörelse, stöld/snatteri och våldsbrott. I de allra flesta fallen har avtal slutits. Avtal om ekonomisk ersättning var det vanligaste och utgjorde 40 procent av fallen. Andra typer av avtal var arbetsavtal, avtal som varken innefattar arbete eller ekonomisk ersättning, kombinationsavtal ekonomisk ersättning/arbete och ”annat”.¹³³ Detta kan jämföras med Sverige då det mellan januari och oktober år 2007 rörde sig 1395 fall av medling som var genomförda eller avslutade, samtidigt så var 3752 fall inkomna och skall medlas i.¹³⁴

4.3 Konfliktrådsloven, kapitel 1

Jag kommer i denna del att redogöra för Konfliktrådsloven (härefter KL) som på svenska torde bli Lagen om medling i konfliktråd, den blev antagen 1991 och ändrad 2000 och 2001. Jag har valt att redogöra för lagtexten i dess helhet och sedan lägga till en kommentar till varje paragraf för att förklara paragrafens innebörd på svenska.

¹³² <http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/Bakgrunn/Historikk/>, 2007-11-16, 12.14

¹³³ Brå rapport 2005:14, sid. 24

¹³⁴ Baserat på intervju med Ellinor Lind på Brå

4.3.1 Generella Bestämmelser

Konfliktrådet har möjlighet att behandla både civila och straffrättsliga konflikter. Kapitel 1 i KL behandlar de generella regler som gäller både civilrättsliga och straffrättsliga konflikter medan kapitel två reglerar de endast straffrättsliga konflikterna.

Paragraf ett reglerar Konfliktrådets uppgift. I den står ordagrant att ;
§ 1. Konfliktrådet har til oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre en skade, et tap eller en annen krenkelse.¹³⁵

Det anses framgå av uttrycket megle¹³⁶ att konfliktrådet, till skillnad från en domstol, inte själv ska fastställa en lösning på konflikten som förs inför rådet. Det är istället parterna som skall arbeta för att komma fram till en lösning. I ett idealfall skall medlaren endast styra diskussionen och i så liten utsträckning som möjligt besluta om hur konflikten skall lösas..¹³⁷

Vid straffrättsliga konflikter så är det åklagarmyndigheten som avgör om konflikten skall tas upp i konfliktrådet. Det innebär att konfliktrådet inte kan avvisa konflikter hänvisade från åklagarmyndigheten även om konfliktrådet anser att konflikten inte är lämplig för konfliktrådsbehandling.

Konfliktrådet har dock möjlighet att diskutera med åklagarmyndigheten om de anser att en konflikt bör tas upp i ett annat konfliktråd.¹³⁸

Det finns ingen reglering i lag om hur lång tid det ska ta för en konflikt att bli behandlad i konfliktrådet. Dock anses två veckor från det att konfliktrådet får konflikten till dess att ett medlingsavtal är skrivet vara en utgångspunkt. Men det är inte alltid möjligt att behandla en konflikt så fort, det beror på hur många parter som är involverade i konflikten, hur många medlingsmöten som krävs för att nå resultat och möjligheten för parterna att närvara på ett medlingsmöte med kort varsel. Det har diskuterats om åklagarmyndigheten måste ha en tidsgräns för hur lång tid det får dröja innan de skickar en konflikt till konfliktrådet, detta för att undvika att det går för lång tid mellan handlingen som konflikten gäller och medlingsmötet. Dock kan konfliktrådet inte avvisa ett ärende som kommer från åklagarmyndigheten, oavsett hur lång tid som har gått sen händelsen som ärendet gäller.¹³⁹ Oavsett om det gäller en civil eller straffrättslig konflikt som överförs till konfliktrådet så får konfliktrådet aldrig ta någon avgift för att behandla ett ärende.¹⁴⁰

¹³⁵ Lov 1991-03-15-3, Lov om megling i konfliktråd

¹³⁶ Medla i svensk översättning.

¹³⁷ Holmboe, sid. 35

¹³⁸ Holmboe, sid. 39

¹³⁹ Holmboe, sid. 39

¹⁴⁰ Holmboe, sid. 40

4.3.2 Var finns det konfliktråd?

KL: s andra paragraf reglerar att det ska finnas ett konfliktråd, den lyder;
§ 2. Hvert konfliktråd skal ledes av en konfliktrådsleder.
Konfliktrådslederen må være vederheftig og valgbar ved kommunale valg.
Utelukket fra ansettelse som konfliktrådsleder er den som

- a) i løpet av de siste fem årene forut for ansettelsen er idømt betinget frihetsstraff, eller
- b) er idømt ubetinget fengselsstraff og ikke er løslatt, på prøve eller endelig, innen ti år forut for ansettelsen.

Staten har ansvaret for og dekker utgiftene til konfliktrådene. Nærmere regler om konfliktrådenes organisasjon og saksbehandling fastsettes av Kongen.

Loven gjelder også for Svalbard. Departementet kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.¹⁴¹

Denna paragraf reglerar alltså kommunernas plikt att ha ett konfliktråd, antingen själva eller i samarbete med en annan kommun. Den reglerar även statens skyldighet att finansiera konfliktrådet. Vidare fastställs att alla konfliktråd skall ledas av en konfliktrådsleder¹⁴² samt vilka krav som ställs på denne.¹⁴³

Innan lagen trädde i kraft hade bara ett fåtal av Norges kommuner möjlighet att erbjuda konfliktrådsmedling till sina invånare. Det är dock viktigt att individen får möjlighet till medling oavsett var i Norge de bor, därför fastställde lagen att alla kommuner skall ha ett konfliktråd. Dock var det så att kommunerna måste ha en viss tillgång på ärenden för att kunna ha ett fungerande konfliktråd, därför öppnade man i lagstiftningen upp för möjligheten att en kommun kan upprätta ett konfliktråd i samarbete med en annan kommun, ett så kallat interkommunalt konfliktråd. När flera kommuner går samman och upprättar ett konfliktråd är det dock viktigt att medlarna väljs så att alla kommuner representeras och om inte annat så att inte en kommun blir dominerande.¹⁴⁴

Det är vidare reglerat att konfliktrådet skall ledas av en konfliktrådsledare som denna anställs av kommunen. Det finns inga bestämda krav på utbildning eller praktiskt erfarenhet på konfliktrådsledaren men en grundläggande tanke bakom konfliktrådsinstitutet är att hjälpa individer med sina konflikter utan jurister och det vore då märkligt att ersätta en fackgrupp med en annan. Det viktigaste är att konfliktrådsledaren är en förnuftig människa som kan administrera konfliktrådet och själv sköta medlingar när detta är nödvändigt. Utbildning och praktisk erfarenhet kan

¹⁴¹ Lov 1991-03-15-3, Lov om meging i konfliktråd

¹⁴² Jag kommer i fortsättningen att översätta detta med konfliktrådsledare.

¹⁴³ Holmboe, sid. 43

¹⁴⁴ Holmboe, sid. 43

väga tungt vid tillsättandet av en konfliktrådsledare men det är ingen formellt krav enligt lagen.¹⁴⁵

Det finns numera dock vissa formella krav på vem som får arbeta som konfliktrådsledare. Dessa krav gällde tidigare endast medlare och en konfliktrådsledare kunde alltså administrativt fungera som ledare för ett konfliktråd men han fick ej lov att medla om han ej uppfyllde de formella kraven. Men nu är regeln istället att en konfliktrådsledare måste vara vederhäftig och valbar vid kommunala val. Vad som menas med vederhäftig är att konfliktrådsledaren måste vara solvent. Någon som anses ekonomiskt instabil kan alltså inte väljas som konfliktrådsledare.¹⁴⁶ Det andra kravet är att en konfliktrådsledare måste vara valbar i ett kommunalt val. Det viktigaste kravet för att vara valbar som är applicerbart i detta fall är att konfliktrådsledaren har rösträtt vid valet och står i vallängden¹⁴⁷ som bosatt i den kommunen som han eller hon representerar. Man behöver inte vara norsk medborgare utan det räcker att man har varit bosatt i riket tre år före valdagen. Innehavare av enskilda ledande ställningar i förvaltningen är undantagna från val till kommunstyrelsen och detsamma gäller för val av konfliktrådsledare. Reglerna om konfliktrådsledare är hämtade från domstolslovens regler utnämning av meddomare till domstolarna. Vid oklarheter kring utnämning av konfliktrådsledare kan således ledning fås av praxis av motsvarande regler i domstolsloven.¹⁴⁸

4.3.3 Utnämning av konfliktrådsmedlare

§ 3. Det oppnevnes konfliktrådsmedlere for hver kommune. Meglerne oppnevnes av en representant utpekt av kommunestyret/kommunestyrene, en representant fra politiet og konfliktrådslederen. På Svalbard oppnevnes konfliktrådsmedlere av en representant utpekt av Longyearbyen lokalstyre, en representant for Sysselmannen på Svalbard og konfliktrådslederen. Oppnevningen gjelder for en periode på 4 år.

En grundtanke med konfliktråden är att lokalsamhällets¹⁴⁹ förmåga att lösa sina egna konflikter skall förstärkas. Det är därför i första meningen reglerat att varje kommunen skall utnämna medlare. Detta gäller även i de fall när flera kommuner upprättar ett gemensamt konfliktråd.¹⁵⁰ I 1990 års proposition så föreslog Justitiedepartementet att valet av medlare skulle göras av kommunstyrelsen med förebild i hur utnämning av meddomare till domstolarna sker. Justiskomiteen upprättade istället ett eget utnämningförfarande där ett utnämningråd med en representant från kommunstyrelsen, en representant från polisen och konfliktrådsledaren tillsammans utnämner medlare. Vad som var syftet med detta är inte riktigt

¹⁴⁵ Holmboe, sid. 45

¹⁴⁶ Holmboe, sid. 45

¹⁴⁷ Står införd i folke registret i originaltexten.

¹⁴⁸ Holmboe, sid. 46

¹⁴⁹ Lokalsamfunnet i originaltexten.

¹⁵⁰ Holmboe, sid. 50

fastställt men förmodligen var det för att hindra att politiska hänsyn tas vid utnämningen av medlare. Det kan även ha varit så att man ansåg att denna fördelning gör att bättre hänsyn kan tas till de sökandes kvalifikationer.¹⁵¹

Det finns inga regler om hur många medlare som skall finnas i varje kommun. Det är viktigt att antalet är tillräckligt för att behandla alla ärenden som kommer in men samtidigt måste den enskilda medlaren ha såpass många ärenden att han eller hon kan uppnå erforderlig erfarenhet. I lagen regleras inte vilket förfarande som skall användas vid utnämning, om det skall ske en intervju med utnämningsrådet eller om konfliktrådsledaren själv skall värdera de sökande. Det framgår dock av lagtexten att utnämningsrådet inte kan delegera sin utnämningmakt till konfliktrådsledaren.¹⁵²

4.3.4 Medlaren

§ 4. Vervet som megler i konfliktrådet er frivillig. Personer som har fylt 18 år kan oppnevnes.

Kravene til vederheftighet, valgbarhet og vandel etter § 2 første ledd gjelder tilsvarende for konfliktrådsmeglere.

Denna paragraf reglerar frivillighetsprincipen som gäller för medlare och fastställer de formella krav som ställs på dem. En central princip inom konfliktråden har alltid varit att inte bara parterna utan också medlaren möts frivilligt i konfliktrådet. Detta för att medlaren skall leda förhandlingen och det är av avgörande betydelse för medlingens resultat att medlaren är engagerad och mån om att få bästa möjliga resultat.¹⁵³ De formella kraven är annars samma som för konfliktrådsledare och dessa har jag behandlat i avsnitt 4.3.3.

4.3.5 Frivillighetsprincipen

§ 5. Megling i konfliktrådet krever partenes samtykke. Det kreves videre at de i all hovedsak er enige om det saksforholdet tvisten gjelder.

Här fastställs alltså en grundläggande princip; parterna måste samtycka till att saken behandlas i konfliktrådet och de måste vara eniga om sakförhållandet vilket tvisten gäller. Gällande kravet på samtycke så måste parterna vara på det klara med vad samtycket gäller och inte vara utsatta för påtryckningar. Kravet på samtycke gäller ända fram till att medlingsavtalet är skrivet vilket innebär att en part när som helst kan dra sig ur ett medlingsförfarande.¹⁵⁴

¹⁵¹ Holmboe, sid. 51

¹⁵² Holmboe, sid. 54

¹⁵³ Holmboe, sid. 57-58

¹⁵⁴ Holmboe, sid. 49

Anledningen till att parterna måste vara eniga om sakförhållandet är att det inte är meningen att medlingsmötet ska ta form av en process där man utreder bevisförhållandena. Medlaren måste kunna bygga sin förhandling på det sakförhållande som parterna lägger fram gemensamt. Dock är det så att mindre oenighet i vissa delar inte är grund för att bordlägga ett helt medlingsförfarande, det räcker alltså att parterna är eniga om de huvudsakliga förhållandena i fallet. Parterna måste också vara eniga om att gärningsmannen är skyldig. Det är däremot acceptabelt att parterna är oeniga om en eventuell ersättnings storlek. Är det däremot så att parterna vid slutet av förhandlingarna fortfarande är klart oeniga om ersättnings storlek, och med det oftast om skadans omfattning, måste konfliktrådsledaren göra parterna uppmärksamma på att ersättnings storlek inte kan behandlas i konfliktrådet förrän de är eniga om skadans omfattning.¹⁵⁵ När det gäller straffmål är det åklagarmyndigheten som beslutar om huruvida villkoret på frivillighet är uppfyllt. I civilfall är det konfliktrådet själv som beslutar om kravet är uppfyllt.¹⁵⁶ Det har även förelagits i Norge att det i en villkorlig dom skall kunna ställas villkor om deltagande i medling. Alltså att den tilltalade inte behöver tjäna sitt utdömda straff om denna deltagar i medling, inte begår någon straffbar handling under prövotiden samt uppfyller andra villkor.¹⁵⁷

4.3.6 Var ska medling ske?

§ 6. Megling foretas som regel i den kommunen hvor den påklagede bor eller oppholder seg.

Denna paragraf reglerar att medling som regel skall ske i den kommun där den anklagade bor eller uppehåller sig. Det är alltså inte avgörande var den anklagade är skriven utan var denne rent faktiskt bor. Grunden till detta är att den anklagade då får fördelen av ett medlingsmöte i sin hemmiljö. En av grundtankarna bakom systemet med konfliktråd är att lokalsamhället skall lösa sina egna konflikter varför det är tämligen logiskt att den lokala kommunen ordnar medling till sina invånare. Det är ej reglerat var medlingsmötet skall ske om det rör sig om flera tilltalade men detta torde normalt lösas så att medlingsmötet tar plats där en eller flera av de anklagade bor eller uppehåller sig. Det är dock viktigt att medlingen inte sker hemma hos någon eller på någons "hemmaplan". Detta för att det är viktigt att neutraliteten mellan parterna uppehålls i så stor utsträckning som möjligt. Här finns dock utrymme för ganska stor flexibilitet beroende på vad som är den smidigaste lösningen.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Holmboe, sid. 60

¹⁵⁶ Holmboe, sid. 61

¹⁵⁷ Holmboe, sid. 62

¹⁵⁸ Holmboe, sid. 67

4.3.7 Det personliga mötet

§ 7. Partene må møte personlig i meglingsmøtet.

Hvis den skadelidte er et foretak, kan en person i foretakets tjeneste møte på dets vegne.

Partene kan ikke møte med fullmektig. Konfliktrådet kan tillate at partene lar seg bistå i meglingsmøtet av en myndig person som ikke er advokat.

Här är den grundläggande principen att parterna skall mötas personligen i medlingsmötet och konfronteras med varandra. Vid flera skadelidande är det i civila fall upp till konfliktrådet att avgöra om konfliktrådsmedling är rätt väg att gå för att lösa konflikten. Det är dock möjligt att utse en representant för alla skadelidande som får delta i medlingsmötet med gärningsmannen.¹⁵⁹

När det gäller straffrättsliga fall med flera målsäganden måste samtliga samtycka till att ärendet behandlas vid konfliktrådet. Detta för att hålla fast vid den grundläggande principen att vid flera brottsoffer är dessa oberoende av varandra. Detta är också viktigt då det annars kunde uppstå fall där ett av offren går med på medling och ett ersättningsavtal som sedan skulle kunna påverka ett andra brottsoffer i deras möjlighet att föra en skadeståndsprocess mot gärningsmannen i ett senare skede. Dessutom är det så att en medling mot endast ett av flera offer inte skulle lösa konflikten på det sätt som konfliktrådssystemet siktar mot. Ett sätt där alla parter känner att konflikten är löst.¹⁶⁰

När det rör sig om flera skadelidande av samma straffbara handling är det alltså inte möjligt att genomföra medling utan att samtliga skadelidande samtycker. Alla parter måste delta i medlingsmötet om inte skadan gäller egendom som flera samäger. Om gärningsmannen däremot har begått en rad straffbara handlingar mot olika skadelidande, är det möjligt att dela upp medlingsförfarandet mellan de målsägande. Detta sker normalt genom att gärningsmannen möter de skadelidande i olika medlingsmöten.¹⁶¹

Konfrontationen mellan gärningsman och offer blir mest effektiv när det rör sig om en person som har drabbats av skada. Det blir inte samma effekt där det är en stor, opersonlig organisation som är den skadelidande. Detta talar i viss mån mot att använda sig av medling vid dessa tillfällen. Dock anses att det finns fall när ett medlingsmöte mellan en gärningsman och en representant från den drabbade organisationen kan vara effektivt (som exempel nämns mötet mellan en gärningsman och ägaren av den lokala butiken).¹⁶²

¹⁵⁹ Holmboe, sid. 69

¹⁶⁰ Holmboe, sid. 70

¹⁶¹ Holmboe, sid. 71

¹⁶² Holmboe, sid. 71

4.3.8 Medlarens roll

§ 8. I den enkelte sak settes konfliktrådet med én megler. Megleren avgjør om den avtalen partene kommer fram til, skal godkjennes

Denna paragraf reglerar medlars roll i konfliktrådsärendet. Enligt ordalydelsen så skall konfliktrådet organiseras med en medlare, detta innebär dock inte ett hinder från att använda sig av flera medlare vid tillfällen när detta kan vara motiverat (exempelvis vid flera skadelidande eller gärningsmän). Detta görs ofta i praxis och lagtexten utgör således inget hinder från att använda mer än en medlare.¹⁶³

Ett medlingsavtal kan innebära att gärningsmannen betalar ersättning eller arbetar för den skadelidande, eller bara att parterna pratar igenom det inträffade, det senare kallas ett försoningsavtal. Även ett medlingsmöte som bara får som resultat att parterna pratar igenom händelsen kan räknas som uppfyllande av principen bakom konfliktrådssystemet. Bara konfrontationen med sitt offer kan vara nog obehaglig för gärningsmannen. Denna paragraf reglerar också förhållandet mellan konfliktrådsledaren och medlaren. Ett medlingsärende börjar med att konfliktrådsledaren mottar ett fall. På detta stadium avgör konfliktrådsledaren bland annat om ärendet skall avvisas. Detta är dock ganska ovanligt och skulle så ske diskuterar konfliktrådsledaren normalt detta med sina medlare. Detta för att få en utlåtelse om vad medlarna anser om ärendet och huruvida det bör tas upp till medling eller inte. Risker är att om konfliktrådsledaren tar upp ett ärende som inte medlaren vill medla i får konfliktrådsledaren själv agera medlare i det ärendet. Men det finns en risk för konfliktrådsledaren att ta upp ärenden som medlarna har principiella motsättningar mot, detta kan skapa konflikter inom institutet och konfliktrådet bör vid sådana omständigheter noga överväga om han eller hon ska ta upp ett ärende i strid med sina medlars åsikter. Dock är det konfliktrådsledaren som tar beslutet och medlarnas uttalanden kan endast ses som vägledande.¹⁶⁴

Det har diskuterats huruvida konfliktrådsledaren har makt att avvisa eller ta upp ett ärende kan delegeras till en medlare. Det torde vara så att om det är alltför stor arbetsbörda för konfliktrådsledaren finns det inget hinder för att han delegerar delar av sina uppgifter till en medlare. Det finns inte heller hinder i lag för att inrätta assisterande konfliktrådsledare.¹⁶⁵ När ärendet har vidarebefordrats till medlaren går makten över till denne. Det medför också att medlaren själv får värdera eventuella frågor om avvisning av ärendet som kan uppstå under medlingsförfarandet. Det är inte klart om ett avtal som ingås vid ett civilt ärende har full rättsverkan. I förarbetet står att medlaren skall ge uttryck för om han eller hon godkänner avtalet men

¹⁶³ Holmboe, sid. 77

¹⁶⁴ Holmboe, sid. 79

¹⁶⁵ Holmboe, sid. 79

parterne skall oppmärksammas på att denna godkännelse inte har en självständig rättsverkan.¹⁶⁶

4.3.9 Förvaltningslagen

§ 9. Forvaltningsloven gjelder for konfliktrådenes virksomhet.

Når konfliktrådet avviser en sak eller nekter å godkjenne en avtale, plikter rådet å gi begrunnelse etter reglene i forvaltningsloven §§ 24 og 25.

Denna paragraf reglerar att förvaltningsloven¹⁶⁷ gäller för konfliktrådets verksamhet och preciserar att förvaltningslovens regler om motivering för enkelt beslut gäller när konfliktrådet avvisar en civil sak eller nekar att godkänna ett avtal. Även om konfliktråden behandlar straffrättsliga ärenden anses det inte naturligt att reglera ärendena enligt processrättsliga regler när konflikten är överförd till konfliktråden. Därför har man valt att reglera konfliktrådets verksamhet enligt konfliktloven och i denna preciserar man att det är förvaltningsloven som är tillämplig på konfliktrådets verksamhet.¹⁶⁸

Detta gör bland annat att konfliktråden har en tystnadsplikt för medlemarna enligt § 13 förvaltningsloven. Det reglerar också habilitetsreglerna för medlemmar i förvaltningslovens tredje kapitel. Denna reglering gör att konfliktrådsledarna är att se som offentliga tjänstemän i förvaltningslovens synpunkt. Alltså är de regler som gäller offentliga tjänstemän även applicerbara på konfliktrådsledare.¹⁶⁹

4.3.10 Tystnadsplikt

§ 10. Med mindre annet er fastsatt i eller i medhold av lov, plikter meglere og andre som utfører tjeneste eller arbeid for konfliktrådet, å bevare taushet om det de i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om noens personlige forhold eller andre forhold som nevnt i forvaltningsloven § 13 første ledd. Som personlig forhold regnes også partenes navn, fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. For øvrig gjelder forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Brudd på taushetsplikten straffes etter straffeloven § 121.

Retten kan ikke ta imot forklaringer som et vitne ikke kan gi uten å krenke taushetsplikten etter første ledd med mindre retten etter en avveining av hensynet til taushetsplikten og hensynet til sakens opplysning ved kjennelse bestemmer at vitnet likevel skal avgi forklaring. Med mindre begge parter samtykker, kan vitnet ikke forklare seg om hva partene har erkjent eller tilbudt under meglingen.

¹⁶⁶ Holmboe, sid. 80

¹⁶⁷ Svenska motsvarigheten torde vara förvaltningslagen.

¹⁶⁸ Holmboe, sid. 81

¹⁶⁹ Holmboe, sid. 82-85

Tystnadsplikten gäller för medlaren och andra som utför tjänster eller arbetar för konfliktrådet, exempelvis konfliktrådsledaren och kontorspersonal. Däremot gäller inte tystnadsplikten parterna i samma utsträckning. Det är så att parterna måste samtycka till att ett avtal inte skall omfattas av tystnadsplikt, att en part inte vill ha tystnadsplikt räcker alltså inte.¹⁷⁰ Ett brott mot tystnadsplikten är straffbart enligt straffeloven § 121. För att göra sig skyldig till brott mot tystnadsplikten så måste man ha haft för avsikt att offentliggöra upplysningar eller har ansett det övervägande sannolikt att så kommer att ske.¹⁷¹

4.4 Konfliktrådslovens Kapitel 2, särskilda regler om straffrättsliga ärenden

I denna del följer de regler i Konfliktrådsloven som särskilt reglerar straffrättsliga ärenden. Jag har valt att ta med även denna del av Konfliktrådets regler då jag anser mitt fokus i detta arbete är på straffrättslig medling och en utblick på den Norska reglerna i detta ämne är mycket intressant.

4.4.1 Konfliktrådslovens generella regler om straffrättsliga ärenden

Till att börja med finns det en åldersgräns i Norge som säger att barn under 15 år inte kan lagföras så åklagarmyndigheten kan inte överföra ärenden med gärningsmän under 15 år till konfliktrådet. Det kan vara aktuellt med ett medlingsförfarande men det är inte möjligt att överföra ärendet till konfliktrådet i straffrättslig mening.¹⁷² Från början fanns det även en övre åldersgräns som sade att gärningsmän över 18 år inte skulle kunna få sin konflikt överförd till konfliktråden. Denna övre åldersgräns togs dock bort 1989. Rent praktiskt är lagen fortfarande främst riktad mot yngre lagöverträdare, i alla fall i den mån att åldern på de inblandade har en viktig betydelse när man överväger huruvida målet i fråga lämpar sig för medling.¹⁷³

När konfliktrådet behandlar straffrättsliga ärenden blir parternas avtal att likställa med samhällets reaktion i form av en dom. Dock skall man tänka på att ett medlingsavtal inte har samma processuella verkningar som en dom har. Det är dock viktigt att parterna inte känner sig tvingade in i ett avtal av konfliktrådet då det skulle kunna innebära att ärendet måste skickas tillbaka till åklagarmyndigheten för en ordinär domstolshandläggning. Det är därför

¹⁷⁰ Holmboe, sid. 95

¹⁷¹ Holmboe, sid. 96

¹⁷² Holmboe, sid. 100

¹⁷³ Holmboe, sid. 101

lagen måste innehålla regler som gör att saker och ting sker i parternas intresse.¹⁷⁴ När åklagarmyndigheten har beslutat att överföra ett ärende till konfliktrådet slutar deras påverkan över ärendet förutsatt att ett medlingsavtal upprättas och följs. Det är även så att polisen har möjlighet att överföra ärenden till medling vid konfliktråd när målsägandes roll annars skulle övertas av riksåklagaren.¹⁷⁵

Möjligheten för åklagarmyndigheten att överföra ärenden till konfliktrådet regleras i straffeprocessloven § 71 a. Den säger att överföring till konfliktråd skall ske när det kan ses som lämpligt. Det finns i lagtexten inga kriterier för när ett fall lämpar sig för överföring till ett konfliktråd utan detta är något som praxis får utvisa. Det är dock så att utökningen av konfliktrådsinstitutet motiverar en ökning av antalet ärenden som överförs till konfliktråden av åklagarmyndigheten.¹⁷⁶ Det är inte helt klart om åklagarmyndigheten i samband med överföringen till konfliktrådet skall sätta en tidsfrist på hur lång tid det ska dröja innan ett medlingsavtal är upprättat och ifyllt. Det finns dock en risk i att sätta en tidsfrist då det är farligt att man anser att en överenskommelse av en gärningsman att delta i medling är bruten om denna medling inte sker inom en viss tid. Tiden för genomförande bör istället bestämmas av medlaren och parterna utan risken att gärningsmannen skickas tillbaka till ett normalt straffrättsligt förfarande om man inte genomfört medlingen tillräckligt snabbt. I lagtexten är riktlinjen att medling skall ske inom 14 dagar. Dock om möjligt dock senast inom tre månader.¹⁷⁷

I en del fall anser åklagarmyndigheten att ett ärende skall skickas till domstol emedan den misstänkte vill att hans eller hennes fall skall behandlas i ett konfliktråd. Som utgångspunkt kan domstolen inte ompröva ett beslut taget av åklagarmyndigheten gällande en eventuell översändelse till konfliktråd. Det är enligt praxis en mycket liten chans att den anklagade skall kunna ändra åklagarmyndighetens beslut. Men rätten kan i sitt beslut av dom ta hänsyn till att den anklagade vill delta i konfliktråd. Dock kan domstolen inte besluta om överföring till konfliktråd även om det diskuteras om medling i ett konfliktråd skall kunna vara en del av en villkorlig dom som nämnts ovan.¹⁷⁸

4.4.2 Överföring från åklagarmyndigheten till konfliktrådet

§ 11. Når påtalemyndigheten har overført en straffesak til meglings i konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71 a, skal konfliktrådet ta saken under behandling så snart som mulig.

¹⁷⁴ Holmboe, sid. 101

¹⁷⁵ Holmboe, sid. 101

¹⁷⁶ Holmboe, sid. 102

¹⁷⁷ Holmboe, sid. 102

¹⁷⁸ Holmboe, sid. 103

Denna paragraf säger egentligen bara att när åklagarmyndigheten överför ett ärende till konfliktrådet skall ärendet behandlas skyndsamt. Det kan finnas fall när konfliktrådet anser att ett ärende är för litet eller för stort för att prövas i konfliktrådet men konfliktrådet kan inte neka att behandla ett ärende som har överförts från åklagarmyndigheten. I lagförarbetet diskuterades möjligheten för konfliktråden att avvisa ärenden som hänvisats till dem, men om ett ärende har överförts från åklagarmyndigheten anses detta ärende lämpat för medling av både åklagaren och parterna. Detta gjorde att det ansågs att en möjlighet för konfliktrådet att avvisa fall inte skulle ha någon praktisk tillämpning.¹⁷⁹

Justitiedepartementet har inte satt någon bestämd tidsfrist på hur lång tid det får gå innan ett ärende som har hänvisats till konfliktråd skall ha behandlats. Det antyds dock i förarbetena till § 11 att det borde vara möjligt att bedöma de flesta sakerna inom en vecka och att det i vart fall inte borde gå mer än två veckor från överförandet fram till dess att medlingsmötet hålls. I föreskriften står att tidpunkten för medlingsmötet normalt skall vara fastställd två veckor efter överlämnandet. Har medlingsmötet ej ägt rum inom tre månader från överlämnandet skall ärendet återlämnas till åklagarmyndigheten med beskedet att medling ej har skett.¹⁸⁰

4.4.3 Minderårig part

§ 12. Dersom en part er under 18 år, må også vergen samtykke i at saken blir overført til konfliktrådet.

Vergen skal varsles om meglingsmøtet og har rett til å være til stede. Dersom vergen ikke kan eller vil ivareta partens tarv i saken, skal hjelpeverge oppnevnes etter vergemålsloven § 16.

Regeln om förmyndarens ställning är hämtade från straffeprocessloven med den skillnaden att när det gäller konfliktråd så gäller reglerna både för gärningsmannen och för brottsoffret. När en minderårig är part i ett brottsmål måste även förmyndaren göras till part. Förmyndaren måste även samtycka till att ett ärende överförs till konfliktråd och i ett senare skede måste förmyndaren underrättas om när medlingsmötet skall ske och inbjudas att delta i detta.¹⁸¹

Förmyndare för en minderårig är den eller de som har föräldraansvaret för denne enligt reglerna i Barneloven¹⁸². Giftna föräldrar har barnansvaret tillsammans, vid skilsmässa kan föräldrarna avtala om gemensamt eller ensamt föräldraansvar. Är föräldrarna ogifta har modern föräldraansvaret

¹⁷⁹ Holmboe, sid. 105

¹⁸⁰ Holmboe, sid. 105

¹⁸¹ Holmboe, sid. 108

¹⁸² Barneloven i Norge torde motsvara vår föräldrabalk med dess regler om förmyndare (11 kap.).

om inte annat har avtalats. I praxis är det accepterat att den förälder som deltar i medlingsförfarandet anses ha fullmakt att agera för även den andra föräldern.¹⁸³

En minderårig kan inte själv samtycka till att deras ärende behandlas i konfliktrådet utan föräldrarna måste också godkänna en överföring av ärendet till konfliktråd. Däremot är det inte så att föräldern ensamt kan bestämma att saken skall skickas till medling då det skulle strida mot frivillighetsprincipen, alltså måste både gärningsmannen och förmyndaren vara överens om att skicka ärendet till konfliktråd.¹⁸⁴

4.4.4 Avtalen

§ 13. Hvis partene blir enige om en avtale, settes denne opp skriftlig.

En avtale som forutsetter en ytelse til den skadelidte, skal fastsette omfanget av ytelsen og forfallstid. Det skal videre fastsettes om avtalen representerer det endelige oppgjør mellom partene.

Er en part umyndig, må avtalen godkjennes av vergen.

Ett medlingsavtal i konfliktrådet kan fastställa att gärningsmannen ersätter den skadelidande ekonomiskt eller genom arbete, eller att parterna pratar ut om förhållandet dem emellan. I det senare fallet brukar detta benämnas som ett försoningsavtal. Ett avtal om att en person till exempel skall hålla sig undan från en viss plats under en tid är snarare att se som ett icke-ekonomiskt avtal än ett försoningsavtal.¹⁸⁵

Avtal måste vara skriftliga. De ska även fastställa vilket typ av arbete som gärningsmannen skall utföra och hur länge detta skall fortgå, vilket belopp denna skall komma att betala och så vidare. Eftersom den tilltalade skall uppfylla dessa krav för att undslippa normal rättsprövning är det viktigt att kraven är klart specificerade så att det är lätt att konstatera om den tilltalade har uppfyllt sina skyldigheter. Detta resonemang gäller även en klar förfallotid av avtalet.¹⁸⁶ Gällande minderårig skall denna själv skriva under avtalet men avtalet har inte rättsverkan förrän förmyndaren har godkänt detta. Denna godkännelse bör i möjligaste mån ske skriftligt.¹⁸⁷

4.4.5 Godkännande och ångerfrist

§ 14. Dersom avtalen i urimelig grad favoriserer den ene av partene, eller er uheldig av andre tungtveiende grunner, skal meglere nekte å godkjenne

¹⁸³ Holmboe, sid. 108

¹⁸⁴ Holmboe, sid. 111

¹⁸⁵ Holmboe, sid. 116

¹⁸⁶ Holmboe, sid. 116

¹⁸⁷ Holmboe, sid. 118

avtalen. Ellers avsluttes meglingen med at meglere skriftlig godkjenner avtalen.

Hver av partene kan trekke seg fra avtalen ved å gi beskjed til konfliktrådet innen en uke etter at den er godkjent av meglere. Dette gjelder likevel ikke en avtale som er oppfylt. Meglere skal opplyse partene om denne adgangen.

Denna paragraf är att se som en säkerhetsventil, den ger medlaren möjlighet att inte godkänna orimliga avtal och den ger en part en frist att ångra sig efter det att avtalet är godkänt. Ett avtal upprättat mellan två myndiga parter kräver normalt inte godkännande men i fallet med medling har gärningsmannen ofta mycket att förlora på att få sitt fall återsänt till vanlig domstolsprövning. Detta ger brottsoffret en stark ställning vid upprättandet av medlingsavtalet. Ett medlingsavtal måste därför godkännas av medlaren innan det träder i kraft. En medlare skall inte godkänna avtal som är orimliga i exempelvis att gärningsmannen skall betala ett skadestånd som han uppenbarligen inte har ekonomisk möjlighet att betala. Det kan även vara så att ett avtal är orimligt på andra hållet och att det är brottsoffret som har en svag ställning och även då skall medlaren stoppa avtalet.¹⁸⁸

Det finns även en ångerfrist på en vecka efter att medlingsavtalet har ingåtts. På detta sätt så behöver inte parterna känna att de blev pressade att ingå ett avtal. Tidsfristen på en vecka löper från det att medlaren har godkänt avtalet. Ångerfristen gäller dock inte om avtalet redan är helt eller delvis uppfyllt. Det är även reglerat att medlaren skall uppfylla parterna om tidsfristen.¹⁸⁹

4.4.6 Upplysningar från konfliktrådet till åklagarmyndigheten

§ 15. När meglingen er avsluttet, skal konfliktrådet sende sakens dokumenter til påtalemyndigheten med opplysning om at det er inngått en godkjent avtale mellom partene.

Påtalemyndigheten skal varsles hvis den siktede bryter avtalen.

Når avtalen er oppfylt, skal konfliktrådet sende en bekreftelse om dette til påtalemyndigheten.

Paragrafen reglerar hur konfliktrådet skall följa upp medlingen i förhållande till konfliktrådet. Konfliktrådet skall skicka tillbaka ärendet till åklagarmyndigheten efter det att ärendet är avslutat. Konfliktrådet skall inte vänta till avtalet är uppfyllt men det torde vara lämpligt att vänta till tidsfristen på en vecka efter godkännandet har löpt ut. Om det har ingåtts ett godkänt avtal kan inte åklagarmyndigheten bestrida avtalet.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Holmboe, sid. 122-123

¹⁸⁹ Holmboe, sid. 124-125

¹⁹⁰ Holmboe, sid. 129-131

Åklagarmyndigheten skall varslas av konfliktrådet om avtalet inte uppfylls. Det är en förutsättning för att använda konfliktråden som ett alternativ till ordinär straffrättslig prövning att åklagarmyndigheten hålls orienterad om hur ärendet fortlöper. Om avtalet bryts är möjligheten till den mildare konfliktrådsbehandlingen förverkad för gärningsmannen och denna kommer istället att få sitt fall behandlat i en ordinarie rättsprocess.¹⁹¹

4.4.7 Effekten av ett fullgjort avtal

§ 16. Er en sak overført til konfliktrådet og avsluttet med godkjent avtale, kan påtalemyndigheten åpne strafforfølgning på ny bare dersom den siktede bryter avtalen vesentlig.

Är ett avtal godkänt och villkoren i det uppfyllda kan inte åklagarmyndigheten öppna en ny straffrättslig process för det ärende som har avgjorts vid konfliktrådet. Däremot kan åklagarmyndigheten pröva ärendet på nytt i en ordinär process om gärningsmannen väsentligt bryter mot medlingsavtalet. Frågan om vad som utgör ett väsentligt brytande av avtalet är inte klargjort i förarbetena utan det är något som får prövas i fall till fall av åklagarmyndigheten eller den myndighet som ärendet är överfört till.¹⁹²

4.4.8 Straffregistrering

§ 17. Avgjørelse om overføring av en straffesak til megling i konfliktrådet skal ikke registreres i bøte- eller strafferegisteret.

Om ett ärende har överförts från åklagarmyndigheten till konfliktrådet skall detta ärende inte registreras i straffregistret. Om ärendet däremot återsänds till åklagarmyndigheten på grund av att medlingsavtalet är brutit så kommer ärendet att registreras som ett normalt domstolsfall.¹⁹³

¹⁹¹ Holmboe, sid. 131

¹⁹² Holmboe, sid. 134

¹⁹³ Holmboe, sid. 137

5 Skillnader mellan norsk och svensk medlingslagstiftning

I detta kapitel kommer jag att sammanfatta vilka som är de grundläggande skillnaderna mellan medlingslagstiftningen i Sverige och den i Norge. Här kommer jag att särskilt koncentrera mig på vilka skillnader som finns i kraven som ställs på medlaren, samt på hur ett ärende hänvisas till medling. Anledningen till att jag vill undersöka hur hänvisningen av ärenden i respektive land går till är att jag anser det vara ett av de större hindren för en ytterligare bekräftande av medling i Sverige och att detta i sin tur påverkar medlarens roll, jag kommer att utveckla detta resonemang ytterligare i analysen.

Det finns klara skillnader mellan svensk och norsk lagstiftning och en av de största är att det i Norge finns ett utbyggt system med Konfliktråd som ansvarar för medlingsverksamheten. I Sverige finns det riktlinjer för hur medling skall gå till och vilka mål som bör uppnås genom medling men enligt min mening så saknas en klar stringens mellan vad lagstiftaren vill uppnå med medling och vem som skall ansvara för uppfyllandet av dessa mål. Norge har enligt 1 § i KL ett Konfliktråd som har ansvaret för att medla i tvister som uppstår och i 2 § regleras att alla kommuner skall ha ett konfliktråd samt att dessa konfliktråd skall styras av en konfliktrådsledare. Norge har även en klar bestämmelse om vem som ska hänvisa fall till konfliktråden i 11 § KL som säger att det är Åklagarmyndigheten som hänvisar ärenden till Konfliktråden. Det finns alltså klara regler som säger att det är åklagarmyndigheten tillsammans med parterna som anser att ett fall lämpar sig för medling.¹⁹⁴ Det är också så att Konfliktråden inte har möjlighet att vägra ta på sig ärenden som har hänvisats till dem från Åklagarmyndigheten.

Svenska ML har ingen reglering gällande vem som ansvarar för att medlingen skall ske. Den reglering i ML som kommer närmast är 1 § ML som säger att lagen gäller medling som anordnas av staten eller av kommun med anledning av brott. Det står även i 6 § ML att samråd skall ske med förundersökningsledaren om medling skall ske innan förundersökningen är avslutad alternativt med åklagaren om man avser att ha ett medlingsmöte efter förundersökningen men innan lagkraftvunnen dom. Här menar jag att det finns en betydande skillnad gentemot den norska lagstiftningen. I Sverige finns det heller inte en klar reglering i lag om vem som hänvisar fall till Medlingsinstitutet.

När det gäller skillnaderna i medlarens roll mellan svensk och norsk lagstiftning så har ML som enda reglering 4 § ML som säger att till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses och denna person skall vara opartisk. De krav som ställs på en medlare i Norge är reglerat i KL 4 § och

¹⁹⁴ Holmboe, sid. 104

den säger att Medlaren skall var frivillig, han eller hon skall ha fyllt 18 år samt att personen är solvent och valbar till kommunala val enligt (4 § KL hänvisar till 2 § KL: s regler för konfliktrådsledare).

I Norge finns även ett annorlunda system för utnämning av medlare. Utgångspunkten är att varje Konfliktråd i Norge måste ha en Konfliktrådsledare¹⁹⁵ som anställs av kommunen. Det finns inga formella krav på utbildning eller praktisk erfarenhet hos denna person, de krav som finns är att personen måste vara vederhäftig och valbar vid kommunala val.¹⁹⁶

Denna Konfliktrådsledare utnämner sedan tillsammans med en representant från kommunstyrelsen och en från polisen ut vilka som är lämpliga att bli medlare. De formella kraven på medlaren är sedan frivillighet och att personen måste vara över 18 år gammal, övriga krav är de samma som för konfliktrådsledaren - solvent och valbar vid kommunala val. De mer informella kraven på medlare i Sverige och Norge skiljer sig inte så väldigt mycket då båda har tämligen lösa krav på vem som kan bli medlare. I ML regleras mer de personliga egenskaperna hos medlaren medan KL endast reglerar ålder och frivillighet. Den stora skillnaden är att det i Norge finns ett klart system för hur medlaren skall utnämnas och att i Norge har medlaren krav på valbarhet i ett kommunalt val. Det finns ett utnämningråd i Norge bestående av representanter från kommunen, polisen och Konfliktrådet som tillsammans beslutar vem som är lämplig för att arbeta som medlare.

Övriga intressanta skillnader är att Norge klarare har reglerat vilken juridisk status en konfliktrådsledare eller medlare har. I Lagstiftningen hänvisas till reglerna för meddomare¹⁹⁷ vilket är att likställa med den svenska nämndemannen. Det finns alltså en möjlighet i Norge att hämta praxis från reglerna i domstolsloven om meddomarens utnämning¹⁹⁸ vid utnämning av konfliktrådsledare och även i förlängningen vid utnämningen av medlare då denna hänvisar tillbaka till reglerna om konfliktrådsledare.

Det är även så att i Norge har KL ett kapitel helt tillägnat åt medling vid straffrättsliga ärenden. I detta regleras bland annat som tidigare nämnts att det är åklagarmyndigheten som överför fall till Konfliktråden. Här finns även tydliga regler i 13 § om medlingsavtal och att dessa har en ångerfrist enligt 14 §. I denna del av KL är även regler som gäller kommunikationen mellan konfliktrådet och åklagarmyndigheten i 15 § samt vad som sker om ett medlingsavtal inte uppföljs i 17 §. Här finns alltså i den Norska KL ett helt kapitel som behandlar hur ett straffrättsligt ärende skall handläggas, vem som skall handlägga det, från vem ärendet kommer och vilka rättsverkningar medlingsförfarandet skall få för detta specifika ärende.

¹⁹⁵ Holmboe, sid. 42

¹⁹⁶ Holmboe, sid. 43-45

¹⁹⁷ Holmboe, sid. 47

¹⁹⁸ Holmboe, sid. 47-48

I den svenska ML finns det alltså inga regler som specifikt reglerar dessa frågor.

6 Europeisk utblick

Detta kapitel kommer att bestå i en kort redovisning av Europarådets rekommendationer för medling. Jag kommer även att göra en utblick och se vilka krav andra europeiska länder ställer på sina medlare. "

6.1 Europarådets rekommendationer

Europarådet har utfärdat rekommendationer om medling i Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters. Denna rekommendation konstaterar att det existerar ett värde i att erbjuda medling då detta skulle kunna vara ett värdefullt komplement till traditionella rättsprocesser. I rekommendationen sägs också att medling kan öka förståelsen för individens och samhällets roll när det gäller att förebygga och behandla brottslighet samt att lösa de konflikter som uppkommer i samband med brott och att medling kan uppmuntra till mer konstruktiva och mindre inskränkande straffrättsliga lösningar¹⁹⁹. Det sistnämnda är enligt mig en klar hänvisning till Restorative justice principerna.

I rekommendations inledning nämns även att rådet erkänner att medling kräver särskilda egenskaper och särskild kompetens samt att särskilda metoder och därtill lämplig utbildning etableras. Europarådet ser också till det potentiellt avgörande stöd som icke-statliga organisationer och lokala närsamhällen kan utgöra för medling vid straffrättsliga ärenden och att det finns ett behov av att samordna ansträngningarna hos både allmänheten och de privata intressen som agerar för medling.²⁰⁰

Det finns sedan ett antal punkter i appendixet till denna rekommendation som behandlar medling och jag tänker ta upp de som specifikt rör de saker jag har valt att behandla i min analys, nämligen hur en eventuell hänvisning av ärenden bör ske samt hur en medlares roll bör regleras.

I del III, punkten 6 av appendixet regleras att det är lagstiftning som bör reglera hur medling skall ske vid straffrättsliga fall. I punkten 7 står att det bör finnas reglering som definierar hur medlings skall användas vid straffrättsliga fall, denna reglering bör särskilt reglera hur ett fall skall hänvisas till medlingsverksamheten och hur ett fall skall hanteras efter medling.²⁰¹

¹⁹⁹ Recommendation NO. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters, Sid. 1

²⁰⁰ Recommendation NO. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters, Sid. 1

²⁰¹ Appendix to Recommendation No. R (99) 19, part III, Legal basis

Del V i Appendixet behandlar hur medlingen skall ske. I den står i punkten 19 till 21 att medling skall styras av erkända krav. Medlingsverksamheten skall ha en tillräcklig självständighet och att kompetens och etiska regler samt etablerade system för utnämning, utbildning och utvärdering av medlare. Det sägs även att medlingsverksamheten skall övervakas av ett kvalificerat institut.²⁰²

Del V.2. i Appendixet behandlar specifikt de krav som bör ställas på en medlare och vilken utbildning denna bör ha. Den anger att medlare bör rekryteras från alla delar av samhället och skall generellt ha en god förståelse för de lokala kulturerna och närsamhället. Medlare bör visa på gott omdöme och den förmåga att bemöta personer som är nödvändig för medling. När det gäller medlarens utbildning så bör medlare få inledande utbildning innan de börjar agera som medlare, såväl som utbildning under den tiden de aktivt medlar. Utbildningen bör sikta på att skapa en hög kompetens, behandla konfliktlösningsförmåga, de specifika krav som uppstår när medlaren arbetar med brottsoffer och gärningsmän samt en grundläggande förståelse för det straffrättsliga systemet.²⁰³

6.2 Medling i Europa

Dessa rekommendationer har sedan tolkats olika i olika länder som vi klart kan se bara på skillnaderna mellan Sverige och Norge. Tittar vi på medling i Europa i stort så är det en etablerad och växande verksamhet i en rad länder. Inom EU: s fortbildningsprogram för rättsväsendet, Grotius, finns en europeisk samarbetsgrupp för Victim-Offender Mediation (VOM) vid ungdomsbrott. Samarbetsgruppen består av 15 medlemsländer (varav Sverige är ett). Medlemsländerna har gjort beskrivningar av hur medlingsverksamheten ser ut i de egna länderna. Alla länderna, exklusive Ungern (som ännu befinner sig på planeringsstadiet), har i olika grad utvecklat verksamheter med medling vid ungdomsbrott. De flesta deltagarländerna startade medling någon gång under 1980-talet. I några fall, som Norge, Finland, England (inklusive Wales), före år 1985 medan somliga länder, som exempelvis Italien och Irland, inte startade förrän under 1990-talet.²⁰⁴

Samtliga länder har medling med både vuxna och ungdomar. I några fall inleddes medlingsverksamheten med vuxna lagöverträdare och där är ungdomsmedling en mindre del. I andra länder är det tvärtom. Medlarna utgörs vanligen av så kallade professionella medlare. Särskild medlarutbildning finns, men skiljer sig en hel del mellan olika länder. Till exempel är medlare ett eget akademiskt yrke i Luxemburg. I Österrike krävs

²⁰² Appendix to Recommendation No. R (99) 19, part V, The operation of mediation services

²⁰³ Appendix to Recommendation No. R (99) 19, part V.2., Qualifications and training of mediators

²⁰⁴ Brå rapport 2005:14, sid. 21-22

en totalt fyraårig träning. I Katalonien (Spanien) omfattar medlarutbildning 40 timmars utbildning. Medlarna är i de allra flesta fall akademiker (i många länder är det ett krav) med någon form av bakgrund som exempelvis socionom, psykolog, jurist eller kriminolog.

De flesta europeiska länder tycks inte ha något enhetligt system för medling. Verksamheten bedrivs ofta helt eller delvis av privata organisationer (så kallade NGO, Non Governmental Organisations), men vanligen med statlig eller kommunal finansiering. Eftersom det sällan är en helt statligt driven verksamhet finns det ofta också regionala skillnader i hur medlingen organiseras och utformas. Däremot är medling vid brott ofta en del av rättssystemet, ett komplement eller alternativ till den ordinarie rättsprocessen. Särskilda medlingslagar saknas däremot än så länge, förutom i Österrike. Medling sker som regel i stället med stöd av ungdomslagstiftning.

Eftersom medling i allmänhet ingår som en del av rättssystemet anser Europarådet att det är viktigt att aktörerna på den rättsliga arenan har därtill lämplig kunskap om medling. Med stöd från EU: s AGIS-fond har nyligen en utbildningsplan för åklagare, advokater och domare gällande medling utarbetats. Det planeras att denna utbildningsplan skall översättas till svenska och anpassas till svenska förhållanden.²⁰⁵

²⁰⁵ Brå rapport 2005:14, sid. 21-22

7 Analys

Jag har tidigare redovisat för de största skillnaderna mellan den norska och den svenska medlingslagstiftningen. I Analysen ämnar jag att titta närmre på de skillnader i lagstiftningen som är relevant för mina frågeställningar. Därför har jag delat upp analysen i två delar. Dessa delar kommer att styras av frågeställningen och kommer därför att först behandla medlarens roll. Detta har jag valt att göra genom att först sammanfatta medlarens roll i Norge. Därefter sammanfattar jag medlarrollen i Sverige. Jag har även valt att redogöra för hur utbildning av medlare sker i Sverige då jag anser det vara en central del av hur medlarens roll uppfattas. Efter medlarens roll kommer del två av analysen som behandlar institutionalisering av medling i Sverige och hur denna skiljer sig från det system som Norge har valt.

Som avslutning kommer jag att diskutera hur man skulle kunna förstärka medlingsinstitutet i Sverige och hur detta skulle komma att även förstärka medlarens roll. Jag kommer även att se hur den nya lagstiftningen från januari 2008 kan komma att påverka medlingen i Sverige.

7.1 Analys del 1, medlarens roll

I denna del av analysen kommer jag att koncentrera mig på hur reglering av medlarens roll skiljer sig åt mellan Sverige och Norge. Jag börjar med att redovisa för medlarens roll i Norge. Här kommer jag att undersöka vem som ansvarar för medlarens kompetens och utbildning och om det finns något kontrollorgan över medlarna. Därefter sammanfattar jag hur medlarens roll är reglerad i Sverige samt vilka institutioner som idag ansvarar för medlarens kompetens.

7.1.1 Hur ser medlarens roll ut i Norge?

I Norge kan vi skönja ett resonemang liknande det som förs i Sverige i att de inte vill riskera att stänga ute eventuellt lämpliga personer genom lagstadgade krav på specifik utbildning och bakgrund. Detta speglas i att det i KL endast regleras att medlaren skall vara lämplig, solvent och valbar i ett kommunalt val. Det finns alltså inga regler om vilken typ av utbildning en medlare bör ha eller vilka erfarenheter denna bör inneha.

Däremot finns det skillnader i medlarens roll i Norge jämfört med Sverige i att det dels finns ett klart system för hur en medlare utnämns och dels att praxis om medlares lämplighet kan hämtas från utnämningen av meddomare.

Utnämningen av medlare görs av ett utnämningsråd med representanter från polis, kommun och konfliktråd. Att ha ett sådant utnämningsråd anser jag personligen kan vara en lämplig kompromiss mellan att ha kontroll över vem som blir medlare samtidigt som man håller öppet för medlare från alla sorters bakgrunder. Anledningen till att jag anser att det är en bra kompromiss är att i utnämningsrådet finns representanter som bör motsvara de olika intressesfärerna inom medling. Med dessa intressesfärer så menar jag att polisrepresentanten bör ha kännedom om vilka personliga egenskaper som är lämpliga för att bemöta brottsoffer tack vare sin arbetslivserfarenhet i ett yrke där man ofta utsätts för både brottsoffer och gärningsmäns stress och vilka behov som kan uppstå vid olika situationer. Kommunrepresentanten bör ha en god bild av vilken person de anser vara lämplig som medlare och som en god representant för kommunen. Slutligen menar jag att Konfliktrådsledaren bör ha en så pass stor erfarenhet av medling att denne vet vilka egenskaper som krävs för att utföra effektiva medlingsmöten samt passa in i det aktuella konfliktrådet.

Det faktum att man i Norge även har öppnat upp för användande av praxis från utnämmandet av meddomare vid utnämning av konfliktrådsledare och då även av medlare pekar på att man i Norge har ett mer etablerat system av medling. När man hänvisar utnämningen av medlare och konfliktrådsledare till reglerna i domstolsloven så har man kommit ett steg längre än i Sverige då vi i Sverige inte har någon direkt praxis på vem som kan bli medlare och hur utnämningen av dessa egentligen skall ske.²⁰⁶

Medlarna i Norge består av lekmän, vilka för sin insats får en symbolisk summa som täcker utgifterna. Att använda lekmän är en viktig princip inom den norska medlingsverksamheten, det anses passa väl in i visionen att ge tillbaka konflikten till de inblandade parterna. Det är vanligen en medlare som leder medlingsmötet. Vid mer komplicerade ärenden är det som regel två. Att vara medlare anses som ett medborgerligt engagemang. Medlarna väljs lokalt för en fyraårsperiod. De ansöker om att få bli medlare och väljs utifrån personlig lämplighet. Medlarutbildning är obligatorisk, totalt omfattar den fyra dagar. Det ställs inga formella krav på medlarnas bakgrund, men de flesta är akademiker, såsom lärare, jurister och forskare. De kan också vara före detta poliser eller komma från andra yrkesgrupper.²⁰⁷

En viktig del här är att medlarna ansöker själva om att bli medlare och att det anses som ett medborgerligt engagemang. Detta skulle kunna vara en indikation på att det är högre status i att vara medlare i Norge än vad det är i Sverige.

²⁰⁶ Holmboe, sid. 47

²⁰⁷ Brå rapport 2005:14, sid. 24

7.1.2 Sammanfattning av medlarens roll i Sverige

Medlarens roll i Sverige är inte alltför specifikt reglerad genom ML då denna är en ramlag. Som skäl till detta anges i proposition 2001/02:126 att man från regeringens sida inte alltför noggrant vill specificera vilka egenskaper en medlare skall ha för att inte låsa sig till en viss typ av person.²⁰⁸ Tanken torde vara att om man i lagstiftningen låser sig till en person med en viss typ av bakgrund och utbildning, desto fler låser man ute vilket kan innebära att man stänger ute personer som skulle kunna vara lämpliga som medlare grundat på deras personliga engagemang och egenskaper.

Den befintliga debatt om medlarens roll som främst diskuteras i propositionen som föregick ML²⁰⁹ är den om i vilken utsträckning medlare bör utgöras av professionella tjänstemän, det vill säga de där medlingen är ett arbete, eller lekmän som tar medlaruppdrag på frivillig basis. Vilken typ av medlare som användes varierade en hel del mellan de olika projekten som Brå studerade i sin utvärdering²¹⁰. Vid en internationell utblick ser man att förhållningssättet till detta varierar mellan olika länder. Det finns enligt regeringen i dagsläget inget underlag för att förordna det ena systemet framför det andra²¹¹. ML ger utrymme för båda, i den anges endast att en kompetent och rättrådig person skall utses till medlare.

I svenska kommuner så brukar normalt ansvaret för att medla, samt för att utveckla och driva en medlingsverksamhet, ofta läggas på socionomer som är anställda inom socialtjänsten. Dessa är oftast frikopplade från handläggaransvar inom individ- och familjeomsorgen men har ofta andra parallella uppgifter som fältarbete, konsekvensprogram och liknande. Brå rekommenderar att det som arbetar med medling inom kommunen har öronmärkt tid för medlingen. Om man arbetar mindre än heltid är det önskvärt att man även öronmärka vilka dagar i veckan som faktiskt ägnas åt medling. I annat fall har det visat sig svårt att skapa en bärkraftig verksamhet.²¹²

När det gäller vem som skall verka som medlare så har vissa kommuner engagerat lekmän som medlare. Det är ofta personer med intresse av och erfarenhet från arbete med ungdomar och brottsoffer. Lekmännen har ibland utfört huvuddelen av medlingarna. Att introducera lekmän som medlare är en uppgift för medlingssamordnaren²¹³ som ansvarar för att utveckla och driva medlingsverksamheten. Denne presenterar material och riktlinjer,

²⁰⁸ Prop. 2001/02:126, sid. 47

²⁰⁹ Prop. 2001/02:126

²¹⁰ Prop. 2001/02:126, sid. 21

²¹¹ Prop. 2001/02:126, sid. 46

²¹² Nationell utbildningsplan, sid. 3

²¹³ Regional samordnare som Brå använder sig av för att uträtta sitt regeringsuppdrag, ofta en person som har varit med i ett tidigt medlingsprojekt.

introducerar lokala samarbetspartners och deras arbetsrutiner. Även lekmannamedlare bör gå grundutbildningen i medling vid brott.²¹⁴

Enligt Brå är fördelen med att använda sig av professionella medlare att de är vana att handskas med människor med en problematisk livssituation. Emellertid behöver inte detta alltid vara nödvändigt, åtminstone inte i enklare ärenden. Det viktiga är att det finns en eller flera professionella som ansvarar för verksamheten och att lekmännen får en tillräcklig utbildning. Den ekonomiska aspekten är här inte heller helt oväsentlig, lekmannamedlare är inte anställda utan arvoderas istället per uppdrag. Brå anser att det finns skäl att i framtiden se över den svenska medlingsutbildningen; jämföra den mer med hur det ser ut i övriga Europa och eventuellt arbete för en mer likriktad europeisk standard.²¹⁵

Här anser jag att Brå belyser en intressant fråga, nämligen att det bör finnas en eller flera professionella aktörer som ansvarar för medlingsverksamheten och att lekmännen får tillräcklig utbildning. Det är nämligen i princip den rollen som konfliktråden i Norge har.

7.1.3 Utbildning av medlare i Sverige

Det finns anledning att fördjupa sig ytterligare i den roll som Brå spelar för medlingsverksamheten i Sverige. Detta eftersom det är det institut i Sverige som närmast är att likställas med ett ansvarigt organ som organiserar utbildningar och information om medling.

Efter att riksdagen antog regeringens förslag om lag till medling²¹⁶ år 2002 och i syfte att säkerställa att medling kom till stånd i tillräcklig omfattning så gav regeringen också Brå i uppdrag att fördela bidrag i syfte att stödja landets medlingsverksamhet. I detta uppdrag ingick även att i samråd med berörda myndigheter svara för frågor om metodutveckling och utbildning. Brå har således sedan år 2003 haft ansvaret att underlätta uppbyggnaden av landets medlingsverksamheter.²¹⁷ Brå har i en rapport²¹⁸ redovisat resultaten för detta uppdrag. I denna rapport står det om medlare att antalet medlare som är verksamma i de olika medlingsverksamheterna varierar mycket, mellan inga alls och upp till 12 stycken. Detta torde främst bero på hur stor och etablerad medlingsverksamheten är samt i vilken utsträckning lekmannamedlare som arvoderas för vissa uppdrag används. Vissa projekt använder sig av lekmän som medlare (14 st.) – helt eller delvis, medan andra inte alls har lekmän (24 st.). Huruvida man har lekmannamedlare är mycket en så kallad policyfråga. I försöksverksamheten

²¹⁴ Nationell utbildningsplan, sid. 4

²¹⁵ Wahlin, sid. 53

²¹⁶ Prop. 2001/02:126

²¹⁷ Prop. 2005/06:165, sid. 102

²¹⁸ Medling vid brott i Sverige på 2000 talet, rapport 2005:14

angavs lekmän i 13 procent av de genomförda medlingarna. Lite drygt hälften av medlarna har någon slags medlarutbildning. Brå erbjuder alla medlingsverksamheter utbildning men det kommer att ta viss tid innan alla har hunnit få denna utbildning. Det måste dock ses som mycket angeläget att alla medlare har en adekvat utbildning för att säkerställa kvaliteten på medlingen och för att kunna hantera de etiska aspekterna. Vissa medlare har inte gått Brå:s utbildningar utan har fått sin medlarutbildning på annat håll. De flesta projekten har inte medlare på heltid, utan på deltidstjänster.²¹⁹

Om vi granskar den medlingsutbildningen som Brå erbjuder idag så erbjuder de tre olika sorters utbildningar; En dags introduktionskurs, en grundutbildning i medling och en vidareutbildning i medling. Den första utbildningen är inte särskilt intressant ur min synpunkt då detta är en mer allmän översiktscurs och inte en utbildning som riktar sig mot att utbilda medlare.²²⁰

Däremot så är den andra utbildningen intressant, den så kallade grundutbildningen. Denna finns det skäl att redovisa närmare för, då detta är den enda gemensamma utbildningsplanen för medlare i landet. Dock är denna utbildning inte obligatorisk för att få agera som medlare. Kommunen själv sörjer för att medling skall vara tillgänglig men det finns ingen tvingande regel om att medlare måste delta i av Brå organiserade utbildningar.

Den så kallade grundutbildningen i medling är fyra dagar lång med en extra dags utbildning för medlingssamordnare och de medlare som är intresserade. Utbildningen vänder sig till alla som på något sätt ska arbeta med medling. Målen Brå vill uppnå med sin utbildning är att deltagarna ska få praktisk kunskap och förståelse för medling som metod. Utbildningen bygger i hög grad på deltagarnas aktiva medverkan i såväl rollspel som grupparbeten och diskussioner och deltagarnas personliga egenskaper i medlarrollen betonas särskilt. Definitionen av och syftet med medling vid brott tas upp, liksom nyckelbegrepp i medlingsprocessen. Genom rollspel i mindre grupper övar deltagarna medlingens olika faser. Omväxlande med rollspel och diskussioner presenterar erfarenheter från medling i Sverige och andra länder. Förutsättningarna för medling, särskilt i förhållande till andra insatser på det rättsliga området, är ytterligare ett ämne. Lagstiftning på området går igenom och begreppen som nämns i lagtexterna diskuteras. Brottsoffer- och gärningsmannaperspektivet ägnas uppmärksamhet. Medlarens opartiska och empatiska förhållningssätt i medlingsprocessen liksom medlarens personliga erfarenheter av konflikthantering, egna reaktioner och krissituationer och egna värderingar diskuteras.²²¹

Det finns sedan även en vidareutbildning som består av tvådagarsutbildningar som i huvudsak innehåller brottsofferkunskap,

²¹⁹ Brå rapport 2005:14, sid. 45

²²⁰ Nationell utbildningsplan, sid. 3

²²¹ Nationell utbildningsplan, sid. 4

konfliktlösningsteorier samt kulturkompetens. Dessa har anordnats en gång per år.²²²

Detta är det som Brå presenterar om sin utbildning och det närmaste vi i Sverige kommer en gemensam utbildningsplan för medlare. Denna utbildning är dock inte obligatorisk enligt ML. Dessutom är det så att Brå:s uppdrag att främja medling i Sverige löper ut den 1 januari 2008 och då är frågan vem, om någon, som kommer att ansvara för utbildningen av medlare då.²²³ Detta kommer jag att återkomma till och diskutera i del 6.4.

7.2 Analys del två, Medlingens institutionalisering

Sverige saknar alltså ett system med konfliktråd liknande det i Norge. Konfliktråden ansvarar för att medla i tvister som har uppstått på grund av att en eller flera personer har åsamkat andra en skada, förlust eller annan kränkelse. Det finns alltså i Norge ett ansvarigt institut på kommunal nivå som ansvarar för medling och att medlingsmöte genomförs. I Sverige säger ML endast att den gäller medling som anordnas av kommun eller stat. Det finns dock i ML ingen reglering av vem som skall ansvara för att medling skall ske och detta anser jag vara en svaghet med den svenska lagstiftningen. Det finns ingen klar linje mellan medlingsinstitutet som existerar i Sverige och det traditionella rättsväsendet. Om ett ärende hänvisas till medling i Sverige idag så beror detta ofta på att en enskild tjänsteman tar initiativ för att ett ärende skall hänskjutas dit.²²⁴

Den reglering i ML som behandlar hänvisning kommenterar regeringen i propositionen med att det måste finnas ett ”väl fungerande samarbete mellan medlingsverksamheten, polisen och åklagaren”²²⁵ och att detta är ”av avgörande betydelse för att medlingsverksamheten skall fungera och medlingsmötet bli till något positivt för såväl gärningsman som brottsoffer”.²²⁶ Det finns ytterligare kommentarer i propositionen angående vikten av samarbete mellan de olika myndigheterna för att medling skall bli effektiv och komma till ökad användning. I propositionen menar man att de regler om skyndsamt handläggning som gäller idag för ungdomsbrott har gjort att det finns effektiva rutiner mellan myndigheterna som handlägger ungdomsbrott. Dessa rutiner skall även användas vid medlingsfall.²²⁷ Vidare menas att myndigheter bör finna lokala lösningar som passar förhållandena på den aktuella orten, här öppnar man upp för samarbete mellan mindre

²²² Nationell utbildningsplan, sid. 5

²²³ Prop. 2005/06:165, sid. 102

²²⁴ Brå rapport 2005:14, sid. 32

²²⁵ Prop. 2001/02:126, sid. 45

²²⁶ Prop. 2001/02:126, sid. 45

²²⁷ Prop. 2001/02:126, sid. 53

kommuner. Det uppmuntras även av regeringen att medlingsverksamheten samarbetar med brottsofferjourerna samt andra lokala verksamheter och ideella organisationer som är engagerade i brottsofferfrågor eller i frågor kring exempelvis ungdomskriminalitet.²²⁸

Idag är det alltså tämligen löst reglerat gällande vem som organiserar medlingen och var ärendena kommer ifrån om vi jämför med Norge. Det finns diskussioner i propositionen om hur det bör fungera men det finns ingen klar reglering av vilken väg ett ärende skall gå. I den svenska lagstiftningen anges vem som skall samrådas med innan ett ärende skickas till medling (åklagaren eller förundersökningsledaren) men det är inte som i Norge att det finns en klar regel som säger vem som slutgiltigt beslutar att ett ärende faktiskt skall skickas till medling och vem som sedan är direkt ansvarig för att medling sker. Det finns i förarbetena till ML en uppmuntran att använda sig av ideella organisationer för att organisera medling men det står ingenting om hur medlingen skall organiseras eller vad för krav staten skall kunna sätta på medlaren och medlingsverksamheten. Jag menar att Sverige har ett gap i vår lagstiftning då vi inte har ett klart system för hur ärenden skickas till medling och inte heller reglering gällande hur kommunerna skall organisera medling. I Sverige så är det arbete som Brå har utfört det närmaste ett institut vi har i Sverige som kan liknas vid ett Norskt konfliktråd. De organiserar medling, håller i medlingskurser och fördelar statliga pengar som skall gå till medlingsverksamhet.²²⁹ Men detta arbete kommer att upphöra i januari 2008 och då kommer kommunerna stå med ansvaret för att sörja för medling, men än så länge finns det ingen statlig institution som stöd för hur denna skall organiseras. Den enda statliga institution som finns som stöd är socialstyrelsen men denna ansvarar endast för administration.

7.3 Hur befästa medlingen i Sverige?

Jag menar att det finns flera delar som måste uppfyllas för att medling i Sverige skall bli ett bra och välanvänt alternativ och/eller komplement till den ordinarie rättsprocessen. Dessa delar är enligt mig; En klarare organisering av medlingsinstitutet genom en nationell samordnande enhet, en bättre etablerad hänvisning av fall mellan medlingsinstitutet och de ordinarie rättssystem samt slutligen klarare krav på utbildning av medlaren.

7.3.1 Organisering av medlingsinstitutet

²²⁸ Prop. 2001/02:126, sid. 53

²²⁹ Prop. 2005/06:165, sid. 102

För att befästa medlarens roll i Sverige så anser jag att vi måste börja med en klarare institutionalisering av medling i stort i svensk rättskipning. Utan en klar organisation bakom medling och en klar lagstiftning på området så kommer det bli tämligen svårt att få fram medlare som har en god kompetens och en likriktad och tillfredställande utbildning.

Jag menar att Brå gör ett stort arbete i att främja medling men jag anser att det borde finnas en klarare reglering av hur hänvisningen av fall skall ske mellan åklagarmyndigheten och medlingsinstitutet. Brå har tagit rollen som ledande inom medling i Sverige men det kommer att bli svårt att få medling som ett klart och etablerat alternativ till traditionell rättskipning om inte medling får en klarare, lagstiftad roll inom rättsväsendet.

Det finns ett antal olika möjligheter för att ytterligare reglera medling i Sverige. Man kan tänka sig att Länsstyrelsen, Brå, Regionen, kommunen, en ny myndighet, frivilliga institut eller domstolarna ansvarar för medlingsverksamheten i landet. Jag anser dock att oavsett vem som får ansvaret för medlingsverksamheten så måste dessa ordna för en klar och tydlig medlingsinstitution där finansieringen kommer från staten och där det finns en rak linje gällande hänvisning av ärenden mellan domstolar, åklagarmyndigheten och medlarna.

Som konstaterades i propositionen om medling med anledning av brott finns det ett behov av en samordnande, nationell enhet med uppgift att svara för frågor som utbildning, metodutveckling och kvalitetssäkring²³⁰ I och med sitt regeringsuppdrag utgör Brå i dag en sådan enhet, parallellt med Socialstyrelsen som genom sitt allmänna uppdrag har ansvar för tillsyn av socialtjänsten. Frågan är om det finns behov av en särskild samordnande myndighet när tiden för Brå: s uppdrag har löpt ut och i så fall vilken myndighet som borde ansvara för detta?

I proposition 2005/02:165 föreslås det att Socialstyrelsen skall utgöra en samordnande nationell enhet och därmed överta Brå: s regeringsuppdrag. Även Utredningen om medling vid ungdomsbrott föreslog att Socialstyrelsen skulle få rollen som en samordnande nationell enhet²³¹ . De har dock avstyrkt förslaget i båda fallen. Socialstyrelsen har i uppgift att utöva tillsyn över socialtjänstens verksamhet i landet samt att följa och vidareutveckla denna. Detta uppdrag omfattar även den medling som kommunerna föreslås ansvara för. När det gäller behovet att införa en samordnande nationell enhet så anses det i propositionen att en sådan enhets uppgifter torde ligga utanför Socialstyrelsens uppdrag, när medling vid brott görs till obligatorisk kommunal verksamhet. Socialstyrelsens kontroll uppdrag omfattar alltså inte det materiella innehållet i medling som metod men däremot frågor om administration och organisation då medling ligger under kommunernas socialtjänster. Mot denna bakgrund finner regeringen att det för närvarande saknas behov att ge ett särskilt uppdrag till Socialstyrelsen eller någon

²³⁰ Prop. 2001/02:126 s. 32

²³¹ SOU 2000:105

annan myndighet att utgöra en nationell samordnande enhet.²³² Här konstateras alltså att det inte behövs någon samordnande enhet annat än den kontroll socialstyrelsen redan har över kommunernas socialtjänst. Den kontrollen kommer alltså att involvera medlingsverksamhetens administration och organisation.

Jag anser dock att det finns ett behov av en mer klar nationell samordnande enhet. När man endast gör socialstyrelsen till kontrollerande instans så bortser regeringen ifrån det behov som Brå till viss mån har uppfyllt i att dels organisera utbildningar och dels att verka för att medling som institut blir så etablerat och institutionaliserat som man kan anta att regeringen önskar då man lagstiftar om att medling skall vara obligatorisk för kommunerna att sörja för. Om vi återigen jämför med Norge så skapar konfliktråden en stabilitet i systemet som vi saknar i Sverige. En samordnande, nationell myndighet skulle enligt mig kunna skapa den stabilitet och den status för medlingsinstitutet som finns i Norge och som vi i Sverige inte tycks ha uppnått.

7.3.2 Hänvisning av fall

Jag anser att för att medling skall få den status som krävs för att medling skall bli en etablerad del av Svenskt rättsväsende så måste den traditionella delen av rättsskipningen (domstolar, polis och åklagarmyndighet) och dagens medlingsverksamhet komma betydligt närmare varandra. Jag anser att systemet med konfliktråd i Norge är ett mycket bra sätt att uppnå detta. Konfliktrådssystemet gör att det finns en klar linje mellan åklagarmyndighet och medling. Åklagarmyndigheten känner ett förtroende när de vet att någon är ansvarig för att fallet de hänvisar faktiskt kommer att skötas av en kompetent medlare och att ett medlingsavtal kommer att komma till stånd. De finns en ansvarig person (Konfliktrådsledaren) och ett etablerat, statligt organ (Konfliktrådet) som tillsammans har kompetens att se till att ärendet behandlas på ett sätt som är tillfredsställande både för parterna och för rättsväsendet i att det ses som ett fullgott alternativ till traditionell rättsskipning.

Åklagarmyndigheten har idag inte särskilt tydliga regler om vad som sker vid hänvisning till medling. Det som jag har funnit om medling är Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden²³³. I denna står i del 1.5 att beslut om åtalsunderlåtelse inte får villkoras men åklagaren skall ha möjlighet att väga in de insatser som den unge har gjort för att gottgöra målsäganden och som visar att den unge har förstått konsekvenserna av sitt handlande. Som exempel ges att den unge visar vilja att delta i medling.²³⁴ Jag menar att andelen fall som skulle hänvisas till medling vore fler om det fanns klarare reglering av vad som skulle ske vid hänvisning till medling. Även Brå anser att det finns problem i samarbetet

²³² Prop. 2005/06:165, sid. 106-107

²³³ RÅR 2006:3

²³⁴ RÅR 2006:3, sid. 22

mellan medlingsverksamheten och åklagarmyndigheten. Brå menar att problemet för åklagarna kan vara att medling inte direkt införlivats i rättssystemet och att det ännu inte finns några direkta riktlinjer från Åklagarmyndigheten om hur de skall agera. Åklagarna kan även uppleva att medling kommer att störa rättsprocessen genom en omständligare handläggning.²³⁵

Ett alternativ som jag personligen anser skulle kunna fungera för att öka hänvisningen av fall till medling och med det öka statusen för medling samt förbättra medlarens roll vore att använda medling som en slutinstans vid vissa ungdomsmål. Om det vore möjligt att hänvisa ärenden till medling som sedan, förutsatt att medlingsavtalet uppföljs, står till grund för åtalsunderlåtelse så skulle detta kunna öka medlarens och medlingens status markant. Det skulle kunna finnas flera fördelar med ett sådant system och de två största är som jag ser det är dels en klar ökning av medlingsinstitutets och medlarens status då dessa blir en klar del av den klassiska rättsprocessen och slutansvariga för behandlingen av vissa ärenden. Sen finns det även den självklara fördelen av att åklagarmyndigheten blir avlastad. Om det råder stor arbetsbörda hos åklagarmyndigheten så tror jag personligen att åklagaren riskerar att dra sig för att arbeta på att få ett ärende till medling. Det uppfattas nog som att det finns en risk att medling kommer att ta ännu mer tid från processen. Samtidigt är det så att även om ett medlingsmöte sker så kommer åklagaren ändå få tillbaka ärendet och vara tvungen att driva det i en rättsprocess. Jag menar därför att många åklagare inte känner att det är värt att lägga tid på att få till stånd ett medlingsförfarande som de på ett rent arbetstekniskt sätt förlorar på, det saktar ner processen och gör att en vanlig rättslig prövning tappar tempo.

Skulle däremot åklagaren veta att när han hänvisar vissa typer av fall så kommer dessa att handläggas i sin helhet såvida inte ett framtida medlingsavtal bryts så tror jag att detta skulle kunna öka antalet fall som hänskjuts till medling. Ett ökat hänskjutande av fall till medling skulle kunna göra medlarna mer kompetenta då de får fler fall att arbeta med. Dessutom tror jag att vetskapen hos medlaren att de med medlingen avslutar ett fall gör att de ser uppgiften som ännu viktigare. Detta skulle dels stämma överens med de mål regeringen satte för medling i och med införandet av ML. Nämligen att upprätthålla samhällets värderingar på ett snabbt och konsekvent sätt.²³⁶

Det finns dock en problematik med att alltför noggrant reglera förhållandet mellan åklagarmyndigheten och medlingsverksamheten eftersom medlingsinstitutet i Sverige identifierar sig som en gräsrotsrörelse²³⁷. Det kan därför finnas ett motstånd mot en klarare reglering i lag av hur medlingsverksamheten skall organiseras och hur fall skall hänvisas. I så fall är det ett problem som går i båda riktningar; staten vill inte skicka fall till medling för att det inte finns en klar linje mellan medling som alternativ till

²³⁵ Brå rapport 2005:14, sid. 52

²³⁶ Prop. 2001/02:126, sid. 11

²³⁷ Rytterbo, sid. 73-74

straffpåföljd eller traditionell rättsprövning och medlingsverksamheten vill inte att staten ytterligare reglerar medlingsverksamheten för att man identifierar sig som en ideell gräsrotsrörelse som arbetar skilt från statlig inblandning.²³⁸

Men jag menar att samtidigt som ett system med Konfliktråd kan uppfattas som en ytterligare statlig inblandning så öppnar ett sådant system upp för att Konfliktrådet själva har möjlighet att påverka hur ett ärende behandlas och vem som skall utses till medlare. Det faktum att det är Konfliktrådsledaren som tillsammans med polis och kommunstyrelserepresentanter utnämner medlare gör att det i viss mån kan fortsätta vara en gräsrotsrörelse. Detta gör att medlingsverksamheten inte behöver känna att deras självständiga status försvinner. Det är fortfarande i stor utsträckning personliga egenskaper och allmän lämplighet som avgör vem som skall vara medlare och det råder stor frihet i att medlaren själv organiserar medlingsmötet och vad detta skall resultera i. Systemet med konfliktråd anser jag vara en god kompromiss mellan en statligt organiserad medlingsverksamhet och en medlingsverksamhet som får bibehålla sin identifikation som gräsrotsrörelse som präglas av fria metoder att nå fram till målet – ett medlingsavtal som präglas av restorative justice ideal om läkande av brott. Detta tillsammans skulle leda till en ökad hänvisning av ärenden till medling.

7.3.3 Medlarens roll

Det finns två delar i att befästa medlarens roll i Sverige som jag ser det, det ena är att reglera medlarens roll klarare gällande utbildning och tillsättande och det andra är att öka statusen i att vara medlare för att på så sätt få fram motiverade kandidater till medlaruppdragen. Anledningen till att medlarens roll bör befästas är; ett medlingsinstitut, där medlaren är en person som har utbildning och egenskaper som det hänvisande elementet känner förtroende för, kommer att öka antalet fall som hänvisas till medling. Det är dock enligt mig en förutsättning att det finns en klart reglerad verksamhet i ryggen för att medlaren skall kunna göra ett bra arbete. Så länge vi saknar en nationell samordnande enhet och klara regler om hänvisning så bedömer jag att det kommer att vara svårt att stärka medlarens roll.

Det är också intressant att det i Norge anses vara ett samhälleligt engagemang att arbeta som medlare, och att en person måste söka för att bli medlare. Frågan är om vi i Sverige kan komma till en nivå på medlingsinstitutet där en medlare är en person med en samhällelig status och där denne känner att den agerar utifrån ett samhälleligt ansvar. Här kan det vara givande att snegla på det svenska systemet med nämndemän, skulle det vara möjligt att i framtiden få medlare att uppnå samma status som en

²³⁸ Rytterbo, sid. 74-78

nämndeman har i vårt straffrättsliga system idag? Dessa tillsätt genom att man väljer politiker som tar det som en viktig och statusfylld uppgift att sitta som nämndemän. Jag anser att en bättre tillsättningspraxis skulle vara ett sätt att höja statusen hos medlaren.

Om vi skulle kunna öka medlarens status så skulle vi även i Sverige kunna behålla de kompetenta medlarna vi redan har samtidigt som vi får in fler lämpliga personer som medlare. Om en individ ser utnämmandet till medlare som något statusfyllt och att man i och med tjänstgöring som medlare har uppfyllt ett socialt ansvar likt det som nämndemän inom domstolsväsendet gör så borde detta innebära en ökad yrkesstolthet för medlarna och i förlängningen en större kompetens.

I propositionen nämns att det finns svåra fall av medling och hur vissa typer av ärenden är svårare att medla i²³⁹, en kompetent medlare torde vara nödvändigt i dessa fall. Det är även nödvändigt med kompetenta och professionella medlare för att uppnå en stabil medlingsverksamhet. Idag finns det i Sverige medlare som säkerligen är väldigt duktiga men medling i Sverige idag beror enligt mig för mycket på individuellt engagemang och att det finns "eldsjälar" i kommunen som är villiga att engagera sig och själva skapa ett fungerande medlingsinstitut²⁴⁰. Detta innebär att för att få en jämn medlingsverksamhet i landet så måste vi ha liknande krav på utnämning av medlare. Detta är i förlängningen en rätts säkerhetsfråga för den som deltar i ett medlingsmöte då ett brottsoffer eller en gärningsman skall kunna förvänta sig samma resultat av ett medlingsmöte oavsett var i landet detta sker.

När det gäller kraven på medlarens utbildning så anser jag att det kanske inte är nödvändigt med ett krav på en akademisk utbildning innan man utnämns till medlare då detta skulle kunna exkludera lämpliga medlare. Däremot anser jag att ett klart krav på gemensam utbildning efter utnämmande är nödvändigt. Det är viktigt att åklagarmyndigheten och polisen har tillit till att medlaren är kompetent att hantera även mer avancerade fall. Detta en nödvändighet för att fler fall skall hänvisas till medling.

När jag jämför Brå: s medlareutbildningar så är dessa av samma längd som de i Norge. Finns det möjlighet att lagstifta om att dessa utbildningar skall bli obligatoriska för att få kalla sig medlare? Om Regeringen hade förlängt Brå: s uppdrag att sörja för medlingsutbildning skulle den kompetens som har byggts upp kunna förvaltas. Efter att Brå: s regeringsuppdrag går ut i januari 2008 så kommer nämligen den medlingsutbildning som idag erbjuds att läggas ut på privata entreprenörer och sedan kommer kommunerna själva få finansiera utbildningen av sina medlare²⁴¹. Detta kan enligt min mening innebära att kommunerna drar sig för att skicka personer på medlingsutbildning och då kommer standarden på medlare i Sverige

²³⁹ Prop. 2001/02:126, sid. 21

²⁴⁰ Brå rapport 2005:14, sid. 32

²⁴¹ Baserat på intervju med Ellinor Lind på Brå den 19 december 2007

definitivt sjunka. Kommunerna har enligt lag nämligen enbart ett ansvar att sörja för att medling finns²⁴², det kommer alltså inte att finnas klarare krav på vilken utbildning en kommunal medlare måste ha. Att frånta Brå: s regeringsuppdrag att erbjuda medlingsutbildningar utan att erbjuda ett liknande, statligt finansierat, alternativ anser jag utgör en risk för att antalet medlare som skickas på utbildning sjunker, detta gör att det blir skillnad på medlare mellan olika kommuner och då kommer medlingsverksamheten i landet i förlängningen bli ojämn.

7.3.4 Avslutande kommentar

Den 1 januari 2008 kommer Brå: s regeringsuppdrag att tillhandahålla medlingsutbildningar och främja medlingsverksamhet försvinna och samtidigt kommer det bli obligatoriskt för kommunerna i Sverige att sörja för att medling finns att tillgå.

Min slutsats är att det finns en stor risk att medlingsinstitutet i Sverige avsevärt försvagas av detta. När regeringen antog ML var det för att man ansåg att medling var ett bra komplement vid ungdomsbrottslighet. När detta ansvar läggs på kommunerna utan att ha ett statlig finansierande eller ansvarande organ som stödjer medlingsverksamheten i kommunerna kommer det bli väldigt svårt att upprätthålla en jämn kvalitet på medlingsverksamheterna i landet. Detta är beklagligt då Sverige var på rätt väg när det gällde att införa en medlingsverksamhet. I Sverige fanns det mellan januari och oktober år 2007 1395 fall av medling som var genomförda eller avslutade, samtidigt så var 3752 fall inkomna och skulle medlas i.

Vi har fortfarande en lång väg kvar till Norges summa på 7583 medlingsfall år 2004²⁴³ men medling i Sverige hade ändå påbörjat en utveckling mot ett etablerat komplement till traditionell rättskipning.

När staten tar handen ifrån medling både ekonomiskt och organisatoriskt så kommer detta att försvaga medling i Sverige. Siri Kemény är ordförande i *European Forum for Restorative Justice* och har arbetat med medling i Norge sedan år 1990. Hon uttryckte redan år 2006 en viss skepsis mot hur vi i Sverige tänkt organisera medling och att vi är på väg att göra om ett redan av Norge begånget misstag. Hon sa:

”Tänk noga över hur ni organiserar er medlingsverksamhet! Vi hade inte någon tydlig ansvarplacering från början och resultatet blev att inget hände. Jag tror att det kan finnas en fara med att ge pengar för medling direkt från kommunerna. Risken är stor att dessa pengar i stället läggs på annat.”²⁴⁴

Medling kräver, om vi jämför med Norge, en klar organisation i ryggen som kan utnämna och utbilda medlare samt öronmärkta statliga pengar som skall

²⁴² Socialtjänstlagen (2001:453), kap 5 1§ c

²⁴³ Se del 4.2 om Konfliktrådets framväxt i Norge

²⁴⁴ http://www.bra.se/extra/news/module_instance=9&id=33, den 18 december 2007, 19.30

finansiera medling och ingenting annat. När ansvaret går över på kommunerna kommer 26 miljoner om året som tidigare delats ut specifikt till medlingsverksamheter av Brå istället ges till kommunerna direkt utan att dessa är direkt tvingade att gå till medling²⁴⁵. Det finns alltså en risk att kommunerna inte använder pengarna optimalt, särskilt då medling enligt min mening kan komma tappa i status då medlarens roll blir oklar i frånvaro av regler för utnämning och utbildning samt att åklagarmyndigheten fortfarande inte kan slutbehandla enklare ungdomsärenden med medling vilket gör att hänvisning till medling till kommunerna kan ge oklara resultat.

Jag menar att det finns en risk att regeringens mål med medling inte kan uppnås när det saknas ett starkt organisatoriskt och finansiellt statligt stöd till medlingsverksamheterna i landet. Om inte kommunerna i Sverige får ett stöd liknande det kommunerna i Norge erhåller, så kan det bli svårt att etablera medling som ett alternativ till traditionell rättslig prövning med de förutsättningar som kommer att råda efter den 1 januari 2008.

²⁴⁵ Baserat på intervju med Ellinor Lind på Brå

Käll- och litteraturförteckning

Christie, Nils (2000), Kriminalitetskontroll som Industri – Mot GULAG, vestlig typ – tredje reviderade utgåvan, Universitetsforlaget, Oslo

Von Hirsch, Andrew, Roberts, Julian V., Bottoms, Anthony and Roach, Kent, Schiff, Mara (2003), Restorative Justice and Criminal Justice – Competing or Reconcilable Paradigms? Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon

Holmboe, M (2002), Konfliktrådsloven – Kommentartutgåve, 4. Utg. Universitetsforlaget, Otta

Johnstone, G (2002), Restorative Justice – Ideas, Values, Debates. Willan Publishing, Portland, Oregon

Johnstone, Gerry (2003), A Restorative Justice Reader – Texts, sources, context. Willan Publishing, Portland, Oregon

Rytterbo, L-L (2002), Medling – möten med möjligheter, en analys av en nygammal reaktion på brott. Stockholm: Akademitryck. Kriminologiska Institutionen. 290 s. ISBN 91-7265-486-4

Wahlin, L (2005), Medling vid brott i Sverige under 2000-talet. Rapport 2005:14, Brottsförebyggande Rådet. Stockholm

Zehr, Howard (2002), The little book on Restorative Justice,

Offentligt Tryck

LOV-1991-03-15-3 Lov om medling i konfliktråd (Konfliktrådsloven)

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott

Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden, RÅR 2006:3

Proposition 2005/06:165 – Ingripanden mot unga lagöverträdare

Proposition 2001/02:126 – Medling med anledning av brott

SOU 2000:105 – Medling vid ungdomsbrott

Internet

http://www.bra.se/extra/news/module_instance=9&id=33, den 18 december 2007, 19.30

<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/Bakgrunn/Historikk/>, 2007-11-16, 10.30

Brottsförebyggande rådets publikationer

Utbildning i medling vid brott, Nationell Handlingsplan

Medling vid brott, slutrapport från en försöksverksamhet, BRÅ rapport 2000:8

Medling vid brott i Sverige på 2000-talet, rapport 2005:14

Medling vid brott, rapport från en försöksverksamhet, BRÅ-rapport 1999:12

Tidskrifter

Helsingborgs dagblad den 4 december 2007